

**SZELLEMVÁROSOK – AVAGY, HOGYAN CSINÁLJUNK A
VÁROS "SZÉGYENFOLTJÁBÓL" TURISZTIKAI
ATTRAKCIÓT**

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	2
1 Problémafelvetés	5
2 Elméleti háttér	7
3 A kutatás módszere	11
3.1 Szekunder kutatás.....	11
3.2 Primer kutatás.....	11
4 A vizsgálat eredményei	13
4.1 Mitől szellemváros a szellemváros?.....	13
4.2 Nemzetközi példák.....	14
4.3.....	17
4.4 Kérdőívelemzés.....	18
4.5 Mi kell egy jól működő szellemváros-látogatáshoz?	22
4.5.1 A célcsoport kiválasztása.....	23
4.5.2 Motiváció	23
4.5.3 Saját csomag létrehozása: túra leírás	25
4.6 Szakmai interjúk.....	32
4.6.1 Interjú Molnár Gyulával	32
4.6.2 Interjú Németh Józseffel.....	34
4.6.3 Interjú Hajner Gyulával	37
4.7 A saját csomag kivitelezése	40
4.7.1 Cégalapítás.....	40
4.7.2 A reklám	41
4.7.3 A nyomtatott kiadványok	44
4.8 További szocialista látnivalók a Balaton körül	45
Konklúzió.....	46
Összefoglalás.....	47
Summary	49

BEVEZETÉS

Témaválasztásom során olyan témát választottam, amely közel áll hozzám, a szakmámhoz és ugyanakkor valami igazán eredetit is tudok vele közvetíteni. Ezen szempontok közül számomra legfontosabb az eredetiség volt. Magyarország turisztikai kínálatát színesítem elméletben eme dolgozat keretei között.

Mindig is érdekelték a történelem darabkái, amelyek fennmaradtak az utókor számára és kritikus szemmel figyelem a történelmi tematikájú kiállításokat is. Jó példaként említhetném a Terror Házát, mint múzeumot, melyben a korszakok bemutatása rendkívül impresszív és választékos, magas színvonalon mutatja be az AVH (Államvédelmi Hatóság), korábban AVO - és a Nyilas párt (Szálasi Ferenc vezette szélsőjobboldali párt) legsötétebb éveit.

A turizmus széles palettáján kibontakozóban van egy meglehetősen új szegmens (alternatív és kaland turizmus), amely a történelmet mutatja be az adott helyszínen megfűszerezve egy kis kalandos természetjárással. A témakörben kevés publikáció és korábbi kutatás áll rendelkezésre, (tudomásom szerint gyakorlatilag nincs), és mint a témával először foglalkozó egyén, rögtön el is neveztem "Szellemváros turizmusnak" a taglalt turizmus-fajtát/terméket.

De mit is takar ez pontosan? Az idő múlásával a korszerűből elavult, az elavultból felesleges, a feleslegesből – a most nagy divatnak számító – retro lesz. Ugyanez a helyzet a szocializmus hagyatékaival is, amiből Magyarország megszámlálhatatlanul sokkal bővelkedik. Az 1990-ben még átkosnak számító rendszer maradványai kihasználatlanul maradtak, utat engedve az enyészetnek, így keletkeztek a szellemvárosok. Ezek főleg Nyugat-magyarországi városok peremén, 10-60 ha-os területen fekvő elhagyatott városrészek és katonai bázisok. Magukban foglalnak lakóházakat, színházakat, iskolákat, közösségi házakat és a mindennapi élethez szükséges boltokat, ellátó helyeket. Állapotukat tekintve már lakhatatlanok, de túrázáshoz kiválóan alkalmasak.

"Míg egyesek szerint az elhagyott helyek bizarrak, mások a szépséget látják meg bennük, hiszen az ilyen épületeknek lelkük és történetük van, melyet meg is hallhatunk, ha csendben figyelünk"

(www.szellemvarosok.hu)

Így foglalta össze a jelenséget Hirsch Gábor a Szellemvárosok blog oldal fényképésze. 2010-ben alakult az oldal, amely bemutatja a magyarországi sorsukra hagyott laktanyákat, városokat, falvakat, gyárakat, katonai bázisokat és egyéb létesítményeket. A kíváncsiságot és az érdeklődés mértékét jól mutatja a közösségi oldalon lévő több mint 30.000 követő, valamint a rengeteg illegális behatolás ezekre a területekre.

Sok híresség tette tiszteletét egy-egy forgatás alkalmával ezeken a helyeken, mint pl. Bruce Willis és Brad Pitt. Az elmúlt 3 évben három filmet is forgattak nálunk: mint a Die Hard 5-öt, a A Z világháborút és a Csernobil naplókat.

Véleményem szerint ez egy kiaknázatlan piac a turizmus számára, mert magában foglalja a kalandturizmust és a szocialista örökségek turizmusát is.

Találhatunk külhoni és magyarországi példákat is hasonló túrákra, mint például a Dunaújvárosi Szocialista Tanösvény, vagy a rendkívül veszélyesnek számító Csernobil túra.

Az e témában készített dolgozatom célja a szellemváros turizmus hátterének, megvalósíthatósága és működtetése lehetőségeinek feltárása, továbbá mindezekre építve egy magyarországi szellemváros túra programjának kidolgozása.

1 PROBLÉMAFELVETÉS

A hazai turisztikai piacon megfigyelhető a túrázás, mint feltörekvő ágazat. Gyors következtetéseket levonva ez az alacsony átlagkereset miatt lehet. Az utazási igényeket saját maguk által szervezett túrákkal elégítik ki. Az emberek birtoklási vágya kiemelkedően magas a technikai eszközök iránt, így egyre többen rendelkeznek egy jobb minőségű okos telefonnal vagy fényképezőgéppel. Az utazás során is mind inkább tömörebb élményekre számítanak, ennek eredménye a túrázás és fényképek készítése különleges helyeken. Ezt a jelenséget a szakemberek egyszerűen „Szegény gazdagság”-nak hívják. Ez egy turisztikai világtrend, amely megnyilvánulhat sokféleképpen a keresleti-kínálati palettán. Ennek egyik feltörekvő ágazata az Urbex. Az Urban Exploration szóösszetételből származik. Röviden városi környezetben való felfedezést jelent. A idő előrehaladtával azonban kiéleződött elhagyott városok felfedezésévé. Manapság ezt értjük az Urbex alatt.

Igyekeztem kész gondolatokat, feltevéseket alkotni, amellyel előrébb lendíthetem az értekezésemet. Feltételezéseim szerint a következő hipotézisek lehetnek a segítségemre a kutatásaim során:

Véleményem szerint lehetséges és szükséges is piacot építeni ezen turisztikai keresletre.

A megismert információkból igyekszem bebizonyítani, hogy a turizmusnak szüksége van egy régi/új termékre. Régi, mert részben a szocialista örökségek turizmusát foglalja magában és új, mert túrázással, felfedezéssel van egybekötve. Ez a kettős élmény-elem egy olyan többlettel szolgál a „turizmológia térképén”, amely igazán egyedi termék létrehozását teszi lehetővé.

A rendszerváltás után az erőltetett iparosítás és a rendszer létesítményeinek egy része haszontalanná vált. Laktanyák, kisebb városok maradtak üresen, szabad utat engedve az ember és a természet pusztításának. Az épületeket időközben kifosztották és további lakhatásra alkalmatlanokká váltak. Lebontani is rendkívül költséges, mert annál jobb állapotban vannak, minthogy könnyen el lehessen dózeroltatni. Nem is beszélve a tisztázatlan tulajdon viszonyokról.

A jelenelegi kínálat biztató, de szükség van még fejlesztésekre.

A fővárosban már kibontakozóban vannak szocialista jellegű túrák. Budapest alatt több száz kilométernyi barlang és bunkerrendszer van egybekötve, amelyeket az előző rendszerek során

építettek. Ezekre szakosodott túrákat a BudapestScenes, fiatal és nagyon lelkes idegenvezető csoportja tart. Vannak továbbá kisebb kezdeményezések is melyeket a későbbiekben részletesebben bemutatok. Külföldi példák pedig igazolják a szocialista örökségek és szellemvárosok turizmusának létjogosultságát.

Dolgozatomban összegyűjtöttem a Balaton régió összes elhagyott szocialista örökségét, majd mérlegelve elhelyezkedésüket és népszerűségüket elkészítettem egy lehetséges túrát. A túra csak kezdetként szolgálna a Balaton szocialista örökségeinek bemutatásában, folytatásként kibővíthető lenne a többi látványossággal is.

Önálló termékként a "Szellemváros túrák" sikeresen értékesíthető a turisztikai kínálatban. Véleményem szerint szükség van erre az összefoglaló kifejezésre.

Már maga az elnevezésem is reklám. Szellemváros turizmus. Azonnal érdeklődést vált ki. A szocialista örökségek turizmusa kicsit megszokottabb kifejezés. Reklámszakemberekkel tanácskozva leírom egy lehetséges márkaépítés részleteit.

Mindezen akadályokkal dacolva igyekszem egy reális tanulmányt összeállítani a Szellemváros turizmus létjogosultságairól és megvalósíthatóságáról.

2 ELMÉLETI HÁTTÉR

Az elméleti háttér megismeréséhez először a korszakot kellett igazán megismernem. Végignéztem a Papp Gábor Zsigmond által készített Magyar Retro dokumentum filmsorozat összes részét. Ez megalapozta a hangulatot a további kutatásaimhoz.

Hogy politikai téren is legyenek információim, az akkori vezetésről elolvastam Berecz János könyvét Kádár Jánosról. Folytattam korabeli cikkek olvasásával, amelyek a rendszerváltás témakörét boncolgatják. Ilyenek voltak a korabeli HVG-k, Környezet és fejlődés és Népszabadság folyóiratok.

Ahhoz, hogy ismereteimet be tudjam illeszteni a turizmusba, elolvastam alapműveket, amelyek segítettek az extrém turisztikai jelenségek meghatározásában. Ezek közül Puczkó - Rátz féle.

Amikor elkezdtem leírni az első gondolataimat, még nem tudtam pontosan, hogy milyen irányba lehet fejleszteni az Urbexet. Csak a történeti és a szakmai olvasmányaim során világosodott meg számomra, hogy a legideálisabb egy hiteles túravezetés elméleti megalkotása lenne a legjobb választás.

Ismertem egy orosz katonai mondást, ami így szólt: *Németországban állva szolgálsz, Lengyelországban ülvé, Magyarországon pedig fekvé.* Ebből kiindulva kerestem orosz katonai blogokat, amelyektől információkat reméltem. Találtam is, melyekben részletesen tárgyalják magyarországi tartózkodásuk emlékeit. Személyesen látogattam el a helyszínekre és mértem fel az érdeklődést. A szentkirályszabadjai elhagyott városban több ízben beszélgettem a látogatókkal, Dunaújvárosban pedig végigjártam a szocialista tanösvényt. A balatonaligai egykori pártüdülőben pedig szintén tettem egy hosszabb helyszínbemutatót. Ezek után kezdtem el megvizsgálni egy esetleges szellemváros túra megvalósításának részleteit.

Épületek tömeges haszontalanná válásáról a rendszerváltás évtizedében beszélhetünk. Ennek okai a következők:

A Varsói szerződés értelmében és egy 1960-as szovjet katonai hadgyakorlat kudarcát követően a legfelsőbb szovjet vezetés úgy döntött, hogy lokális katonai létesítményeket hoz létre Magyarországon. Ezek vegyesen radarbázisok, tárolók, laktanyák lettek. Egy részük ismert helyen repülőterek vagy meglévő magyar laktanyákhoz csatlakoztak, másik részük pedig titkos volt. A rejtett helyen felhúzott katonai bázisokat rendszerint erdők közepén, magaslati pontokon építették fel. Létezésüket csak sejteni lehetett, mert az építkezéseket éjszaka hajtották végre, a kiásott földet pedig több száz km-rel messzebb rakták le.

Egy azonban közös volt. A laktanyák felépítése és a panel lakótelep beruházások egy időben zajlottak. A kiszolgáló ipar így észrevétlenül el tudta látni mindkét építkezést.

1989-90 között a szocializmus és a Varsói szerződés felbomlása után kérdésessé váltak a szovjet katonai használatban lévő építmények sorsa.

Első lépésként az okozott környezeti károkat kellett felmérni.

A Környezet és fejlődés című folyóirat hasábjából megtudtam, hogy a szovjet csapatok által okozott károk felmérése 1990 áprilisában kezdődött meg. A szovjetek által is elfogadott normák szerint zajlott. Megvizsgálták a talaj és felszíni, felszín alatti vizek minőségi állapotát. Időközben a szovjetek indítványozták a kartérítés újraszámolását, ugyanis jelentős mennyiségű létesítményt hagytak maguk mögött. A követelések és a környezeti károk felmérése végül elsimította a kartérítés feltételeit. A magállapodás szerint a hátrahagyott hadi technológia értéke megegyezett az okozott környezeti kár pénzbeli értékével.

Ezen ambivalens megegyezés elszenvedői maguk az épületek lettek. Egy részük kegyvesztettségén esett át, sorsukra hagyva ezáltal. Kisebb részük pedig hasznosítva lett. A kihasználatlan építményeket kifosztották, további lakhatásra alkalmatlanná tették. Ezek ma az Urbex turisták fő helyei.

Egy részük tehát 1990-ben vált haszontalanná, majd 2004-ben a sorkatonai szolgálat megszűnésével a második hullámban néptelenedtek el igazán a laktanyák.

Az egyéb politikai funkciókat kiszolgáló létesítmények 1990-ben váltak tömegesen haszontalanná.

A rendszerváltás után erőteljesen átalakult Magyarország turizmusa is: megszűntek a szakszervezeti beutalók; nem kellett többé a Balatonig utazni, hogy egymástól elszakított NSZK-s NDK-s családok találkozzanak; megnyíltak a határok a külföldi turisták számára is. Természetesen korábban is szabad volt a beutazás ezekbe az országokba, de komoly visszatartó erő volt a turizmus számára a Nyugattól való elzártság. 1993-ig a kereskedelmi szálláshelyei vendégéjszakák száma 7,2 milliőról 3,2 millióra csökkent, a szociálturizmus forgalma pedig még ezt is meghaladó mértékben (Lengyel 1995).

Második esélyt az úgynevezett „barnamezős” beruházások jelentenének. Az épületek visszakaphatnák a klasszikus értelemben vett napi funkcionalitásukat lakóházak, közösségi házak vagy akár ipari parkok formájában. Sajnos a legtöbb létesítmény városok periferiáin

vagy azon kívül van, ezért nagyon csekély megvalósult barnamezős beruházásról beszélhetünk. A téma teljes bemutatása szempontjából azonban meg kellett említenem.

A Kelet és Közép Európába áramló turizmus egy speciális ága a szocialista emlékturizmus. Ez magába foglal szocialista épületek, helyszínek, múzeumok meglátogatását. Továbbá a szocialista túrákon való részvétel is ide tartozik. Sokféle formában megnyilvánulhat a kínálat ebben a témában.

Jelenleg a Szocialista emlékturizmus nem tartozik a turizmus húzóágazatai közé. Ennek lehetséges oka, hogy sok ország nem akar ezzel a korszakkal büszkélkedni vagy egyenesen meg is tagadja. Az utóbbi talán a legrosszabb, amit tehet, mert összezavarhatja egy ország identitását és megtevesztheti a turistákat.

A nemzetközi turizmusban a szocialista emlékturizmus, kommunista emlékturizmusként használatos. Már az előbbi kifejezés is feszültségkeltő lehet, nemhogy az utóbbi. Ezért helyénvalóbbnak látom a szocialista emlékturizmust használni szakkifejezésként a dolgozat további részeiben.

Az Urbex turisták ezen témákat különösen érdekfeszítőnek találják. Az Urbex elhagyott, lezárt helyek felfedezését, feltérképezését jelenti. Általában fotókat készítenek és dokumentumokat, tárgyi bizonyítékokat keresnek a helyek történetével kapcsolatban. Tekintve az épületek állapotától függően, ez nem egy veszélytelen sport, szabadidő eltöltési forma.

Négy válaszlehetőséget állapítottam meg abban a kérdésben, hogy miért elengedhetetlen a szocialista jellegű emlékturizmus?

I. Mert megkerülhetetlen

A történelem egy nagyon impresszív korszaka ez Magyarország számára is. Ha az adott ország nem törődik ezen korszak hiteles bemutatásával, akkor megteszik profitorientált magánvállalkozások hiteltelenül. Erre jó külföldi példa a Nowa Hutta-i élménytúra, amely önmagában egy giccsparádé. Ezt a későbbiekben részletesen tárgyalom. Továbbá a szocializmust nélkülöző országokból érkező turistákkal meg kell értetni, hogy miért mi voltunk a "legvidámabb barakk". Különben kialakulhat olyan téves imázs Magyarországgal szemben, amit Bulgária tudatosan csinál.

II. Először az adott nemzetnek kell feldolgoznia saját múltját

Egy nemzetnek helyénvaló módon kell kezelni a hibáit, erőnyeit vagy akár sötét történelmi korszakait is. Ennek tisztázására előbb úgy kell reprezentálnia azt, hogy be tudja mutatni a korszak negatívumait és pozitívumait egyaránt. Nem lehet a szőnyeg alá seperi egy teljes korszakot, mert az kihat a jelenre is.

A múlt elhallgatása eredményezi a tudatos tematikát és fejlesztési terveket nélkülöző, egyetlen szemszögből bemutató múzeumokat, kiállításokat, túrákat. Ezek tovább ronthatják a megítélésünket nemzetközi viszonylatban és zavart kelthetnek további turisztikai fejlesztéseinkben.

III. Profitábilis

Azokban a volt szocialista országokban ahol van tematikus reprezentáció az előző rendszerre építve, ott előkelő helyet foglal el az ország turizmusában. Legyen az akár központi vagy magán vállalkozói irányítás alatt. Magyarországon is kialakulóban vannak csoportok, főleg Budapesten, ahol az egykori titkos bunkerrendszereket járják be. A maximális létszám eddig minden alkalommal meglett a túra indításához egyetlen nap alatt.

IV. Színesíti a turisztikai kínálatot

A magyar turizmus legnagyobb hiányosságai között említhető a kiemelkedő attrakció és a sokszínűség hiánya. A Balatonra reflektálva fokozottan igaz ez. Az attrakció maga a Balaton a továbbiak csak az alapvető szolgáltatások sokasága. Végeláthatatlan éttermek és szállodák, wellness szállodák tarkítják a magyar tenger partját. Rossz idő esetén további legnépszerűbb szórakozási lehetőség az étkezés és a szállodák wellness szolgáltatása, pedig a Balaton mentén és környékén megannyi szocialista látványosság van. Jelenleg a turisztikai kínálatban csak takargatják ezeket az örökségeket és egy Bulgáriához hasonló szemfényvesztést igyekeznek prezentálni az utazási irodák. A Balaton retro és szovjet katonai örökség, ha nem is húzóágazatként funkcionálna, de kiválóan kiegészítené a Balaton turizmusát. Betömné a "ha rossz idő van, nincs mit csinálni" rés egy részét.

3 A KUTATÁS MÓDSZERE

A „szellemváros túrák” jelenleg egy nem létező fogalom. Az elnevezés a saját tollamból ered. Gyakorlati szakirodalom nem létezik, mivel senki nem próbálta még tudatosan piacósítani az Urbexet. Elméleti háttérnek a főiskolai tanulmányim során megismert tankönyveket használtam valamint építészeti és politikailag hasonló cikkeket, írásokat. A tanulmányaim szintetizálása is jól felismerhető a dolgozatban. Egyaránt felismerhető a marketing, projekt menedzsment, kvantitatív kutatások során tanultak gyakorlatias használata a dolgozatban. A könyvtárak kínálatán túl a személyes beszélgetéseket, interjúkat tartottam a legfontosabbnak. Alapvető célom a megvalósítás részleteinek leírásán túl, hogy egy, a témában teljesen laikus ember is átfogó képet kapjon egy új turisztikai kínálat elindításának menetéről, lehetőségeiről, veszélyeiről.

Mivel a témám rendkívül összetett és újszerű, ezért a dolgozatomat nagymértékben saját kutatásomra alapoztam.

3.1 Szekunder kutatás

A kutatásaim elején igyekeztem megismerni a piacot. Hasonló túrákat kerestem hazai és nemzetközi viszonylatban. A leglényegesebb példákon keresztül igyekszem bemutatni az Urbex sokszínűségét. Megkeresetem a saját programcsomag építésemnek legmegfelelőbb példát és annak mintájára dolgozom ki. A témámhoz stílusban legközelebb álló túra nem más, mint a csernobili élménytúra. Erről információkat elsősorban a SoloEast Travel honlapjáról szereztem. Ez volt a legelső utazási iroda, amely túrát szervezett a Zónába (A csernobili atomerőmű 30 km-es sugarú, jelenleg is sugárzó lezárt körzete). Valamint a hazai szellemvárosok történetéhez olyan orosz katonai blogokat kutattam, ahol a katonák magyarországi itt tartózkodásukat részletezik. Ehhez jól jött a cirill betűk ismerete és az alap orosz tudásom. Angol nyelvű információkat pedig a Lonely Planet honlapjáról szereztem. A dolgozatomban csak olyan információforrásokat használtam fel, amelyek hitelességéről többszörösen meggyőződtem. A marketing stratégia kidolgozásánál pedig saját gyakorlati tudásomra és szakértők tanácsaira támaszkodtam.

3.2 Primer kutatás

Legtöbb információt a személyes beszélgetésekből és az interjúkból tudtam gyűjteni. Mindig is inkább a személyes kapcsolatokat preferáltam. Az emberek beszéd közbeni reakciójából le tudom szűrni, hogy merre érdemes haladni a kérdéseimmel.

Ezért tekinthetők alappillérnek a dolgozatomhoz készített interjúk. Már csak azért is, mert vannak olyan részei a történelemnek, amelyeket én vettem először papírra. Szakmai kérdésekben igyekeztem mindig az általam leghitelesebbnek ítélt emberektől segítséget kérni. Így találkoztam Németh Józseffel, a Club Aliga egyik legtöbbet látott volt alkalmazottjával, vagy említhetném a szentkirályszabadjai katonaélet hiteles ismerőjét, Molnár Gyulát a Magyar Honvédség volt mérnök alezredesét és az Urban exploration hazai elindítóját, Hajner Gyulát is. Volt alkalmam a helyszíneken megvizsgálni az urbanista turisták viselkedést és igényeit. Személyesen befáradtam a helyi járási hivatalokba, ahol érdeklődtem az engedélyekről és a cégalapításról. Felvettem a kapcsolatot a Tourinform irodákkal is. Sokan mások hozzájárultak még ahhoz, hogy egy hiteles és naprakész dolgozatot tudjak írni. Készítettem egy kétfordulós kérdőíves felmérést is, amelyben első körben személyes ismerőseim kérdeztem meg, mint laikus potenciális „szellemváros látogatókat”, a második körben pedig kifejezetten a szellemvárosok közösségi oldalán tettem elérhetővé kérdőívem, amelyre egy óra alatt 80 értékelhető válasz érkezett, összesen 169. Eredményeit irányadóként használtam személyes kutatásaimhoz.

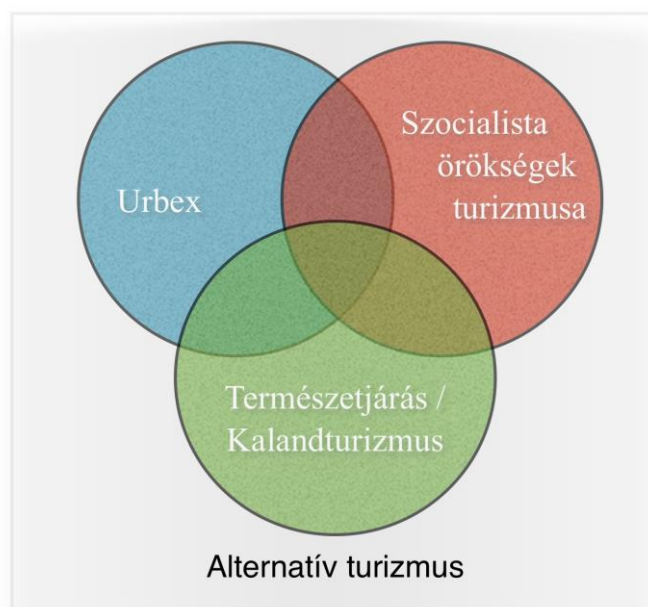
4 A VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

4.1 Mitől szellemváros a szellemváros?

A dolgozatom írása közben és kutatásaim során folyamatosan keresem a pontos definíciót. Igyekeztem szintetizálni az ismereteimet és pontokba szedtem azokat, amelyek minden szellemvárosra igazak.

- 1.) Politikai vagy társadalmi okokból feleslegessé vált létesítmények.
- 2.) Eredeti céljukat már egyáltalán nem töltik be.
- 3.) Időközben további használatra alkalmatlanná váltak.
- 4.) Lebontásuk hatalmas költségeket emésztene fel.
- 5.) Állagmegóvás hiányában elindultak a pusztulás útján

Pontos utánajárást követően már bemutattam, hogy létezik egy hasonló szabadidő eltöltési lehetőség, mint a szellemváros turizmus, amit Urban Exploration-nek hívnak. Az ábrán Urbex-nek tüntettem fel, illetve a Lonely Planet próbálta definiálni "dark tourism", azaz sötét turizmus néven. Az Urbex kifejezést rendszeresen használják a túrázók.

1. ábra: A szellemváros turizmus elemei, saját forrás

A szellemvárosok látogatása részben az örökség turizmushoz, azon belül katonai örökségek, történelmi épületek típusaiba tartozhat.

„Örökségen alapuló turizmus, amelynek esetében az örökség egyrészt a termék központi eleme, másrészt pedig a fő motiváció a turisták számára.” (Swarbrooke 1994:222.) Mivel a szellemváros turizmus alapvetően elkerüli a tömegek által látogatott desztinációkat, ezért egyértelműen alternatív turizmusnak is számít.

„A kalandturizmus kategóriájába olyan aktív utazások tartoznak, amelyek többnyire természeti környezetben valamilyen veszélyhelyzettel, bizonytalansággal, izgalommal kombinált élményt nyújtanak.” (Puczkó-Rátz 2000:53) Ezek a fogalomkörök egyértelműen a szellemváros turizmusra is utalnak. Elhagyott helyek, épületek, örökségek felfedezéséről szól. Az utazással járó Urban Exploration igénybe vesz alapvető szolgáltatásokat, mint vegyesbolt vagy étkezdé, de ettől még nem termel likvid bevételeket a turisztikai statisztikák számára. Ebből fakadóan megállapítható, hogy szükség van szolgáltatások értékesítésére amelytől vonzó attrakcióvá és egyben terméké válik az Urbex.

4.2 Nemzetközi példák

Az alábbi fejezetben különböző szellemvárosokat és szellemváros túrát mutatok be a nemzetközi palettáról. Megismerésük azért lényeges, mert segít be kategorizálni a hazai kínálatot és egyben irányt mutathat a fejlesztésekben.

- **Detroit**

Detroit sorsa gazdasági okokból pecsételődött meg. Az utógyártás rohamos visszaesése okozta a város tönk szélére jutását. A tartós munkanélküliség és az elszegényedés megtette a hatását. Évtizedek óta ezer számra konganak az ürességtől az elhagyatott felhőkarcolók, családi házak, templomok, iskolák, színházak és rendőrségi épületek. A pénztelenség és az omlásveszély miatt az önkormányzat sorra bontatja le a műemlék jellegű ingatlanokat is.

(turizmus online)

- **Consonno Olaszország**

Cosonno többszörös természeti katasztrófa sújtotta területe mára végérvényesen kiürült. Több földcsuszamlásnak köszönhetően pusztult el Consonno és a Játékok Városa. A szellemváros még ma is euró milliőkat termel tulajdonosaiknak. Az olasz filmes újságok szerint többek között 1998-ban itt forgatták a Davide Ferrario rendezte Hannibál gyermekei című vígjátékot, egy tucat Levi's reklámfilmét, illetve két alkalommal a Music TV is innen közvetítette az

Olasz Rock Napja című rendezvényét.

(gyartastrend.hu)

- **Varosha, a kihasználatlan turistaparadicsom**

Sajnos van olyan szellemváros is amelyet semmilyen úton-módon nem lehet hasznosítani. A turista paradicsom kiürülésének politikai okai vannak. Varosa a hetvenes években Ciprus első számú turistacélpontja volt. Görögország és Törökország közötti 1974-es katonai konfliktus eredménye az üdülő övezet megszállása majd kiürítése volt. Az üres város köré falat húztak és meggátolták hogy bárki belépjen a városba. Ezzel a híres és népszerű varoshai üdülőövezet a világ egyik leghíresebb és legnagyobb szellemvárosává vált. 1974-ben pár nap alatt a teljes lakosságot evakuálták. Az emberek csak a legszükségesebb holmijukat vitték magukkal, minden értéküket hátrahagyták. A hadsereg hermetikusan lezárta a várost és azóta érintetlenül áll.

- **Pruitt-Igoe amerikai lakótelep**

Szinte senki nem hallott róla mert az utolsó épületét is 2007-ben a földdel tették egyenlővé. Bemutatása azért fontos mert a legsokrétűbben elemezhető a telep kiürülése. A legtöbb esetben politikai, ember alkotta vagy természeti katasztrófa tehet a városok, városrészek kiürüléséről. De itt az elnéptelenedés oka maga az ember. Az 1950-es években az Amerikai Egyesült Államokban is lakótelep-építések kezdődtek meg országszerte. Szinte minden nagyváros belefogott egy ilyen nagy horderejű, közpénzekből finanszírozott építkezésbe, így a Missouri államban található St. Louis is. Az építkezés 1954-ben kezdődött, abban az évben, amikor a Legfelsőbb Bíróság elismerte, hogy a színes bőrűek egyenlő jogokat birtokolnak mind az oktatás, mind az élet más területein.

Az elképzelések nagysága az építészeti adottságokkal nem állt arányban. A lakásépítésekre elkülönített alapokból a vietnami háború hatására nem jutott annyi pénz, így a terv befejezésére: a parkok, sétálóutcák létrehozására sem. A hatvanas évekre a házak közötti zöldövezetekkel már senki sem törődött, a közösségi helyiségeket senki sem érezte magáénak. A szülők képtelenek voltak távol tartani gyerekeiket a rongálástól, erőszaktól, kábítószerektől. A lakótelep nem egészen 15 év alatt teljesen kiürült. A hetvenes évekre a Pruitt-Igoe lett a város szégyenfoltja, és helyi lakásügyi bizottság elrendelte a komplexum lebontását.

(Wikipedia: Pruitt-Igoe Myth)

- **Csernobili szervezett túra**

A szellemváros turizmushoz legközelebb a szocialista jellegű túrák tartoznak, ezért több ízben ezekkel fogom összehasonlítani. Van azonban egy ténylegesen létező szellemváros túra, ami Csernobil elhagyott városába kalauzol. Mivel ez teljes mértékben megegyezik a szellemváros turizmus fogalomkörével, ezért elengedhetetlen a bemutatása.

Az érdeklődés mértékét mutatja, hogy 2012-ben még nem volt csernobili túrával foglalkozó magyar utazási iroda. Idén márciusban pedig már 4-et is találtam némi keresgélés után. Nyilván ebben közrejátszik az is, hogy a látogatási tilalmat csak 2011 derekán oldották fel és kellett legalább egy-kétévnyi statisztika az utazások népszerűségéről, hogy a magyar irodák is elindítsanak egy ilyen jellegű túrát. Jelenleg a túravezetések szünetelnek a politikai feszültségek miatt.

A feloldást követően évente hétezeren igyekeztek bejutni a "tiltott zónába".

A legelső szervezett túrákat a SoloEast Travel szervezte:

"Néhány órát nyugodtan el lehet tölteni ezen a területen. Reméljük, hogy a tilalmak enyhítésével, még több vendég érkezik majd hozzánk. Csernobil a bizonyíték arra, hogy a környezet mindent legyőz: a vadlovak például imádnak a sugárszennyezett területen élni, évről évre nő a számuk. Az erdőben sok a farkas, a medve és a róka is" - mondta Szergej Ivancsuk, a SoloEast egyik vezetője. (blikk.hu)

Azért ez még mindig nem hangzik egy kellemes hétvégi túrának. A túra felépítését tekintve a legtöbb időt még mindig nem a - még most is sugárzó - városban töltjük. A szervezők igyekeztek elsősorban történeti előzményekkel és következményekkel foglalkozni a tényleges város bejárás előtt és után. A sugárzás mértékét figyelembe véve valószínűleg ez a legésszerűbb felépítése a túrának.

A különleges, ismeretterjesztő túránk célja, hogy bemutassunk egy 28 évvel ezelőtt kihalt várost, Csernobilt, amelynek a nevét 1986. április 26-ig a világ nem is ismerte. Több mint 20 éve elhagyott épületek, ahol mindent az eredeti állapotában láthatunk, ahogy a várost az atomkatasztrófa után otthagyták. A túrát azoknak ajánljuk, akik szeretnék egy kicsit visszautazni az időben és megismerni a hátterét annak, amit 1986. április 28-án Bedő Iván, a Magyar Rádió hírszerkesztőségének turnusvezetője, a BBC híre alapján bejelentett a Rádió 21 órai híradásában. (1000ut.hu)

Évente hétezer ember jön Csernobilba, legalábbis a statisztika szerint. A szervezett túra vezetővel 360 eurónál indul, bár több jelentkező esetén olcsóbb is lehet valamivel. Az

érdeklődésre ipar épül: már hét utazási iroda foglalkozik túrák szervezésével. Szergej Ivancsuk, a Solo East Travel igazgatója szerint a "látogatók" többsége fiatal nyugat-európai. Van egy kötelező díj, amit meg kell fizetni a vészhelyzetek minisztériumának, utána szabad a vásár. Igaz, az ide látogatókat a túra előtt leellenőrzi az ukrán nemzetbiztonsági hivatal, bár ez többnyire csak annyit jelent, hogy előre le kell adni az útlevél adatait. Aki nincs a nemzetközi körözési listákon, az jöhet. Még novemberben is találkozunk hátizsákos katasztrófaturistákkal. (www.magyarnarancs.hu)

4.3

Mivel Magyarországon nincsenek klasszikus érteleben vett szellemváros túrák ezért a témában legközelebb álló túrákat mutatom be.

- **Hajagi családi nap**

Volt szerencsém saját szememmel látni, hogy milyen sokat jelent egy jól elnevezett túra. A Hajagi családi nap a Bakony Herend felől megközelíthető magaslati pontján kerül megrendezésre minden évben. Itt található a BARS 501 Troposzférikus Rádió adó torony és a hozzátartó bunker maradványai. Igazán különleges elhagyott helyszín! A program elnevezése meggátolja, hogy csak az urbex turisták érdeklődését keltse fel, ugyanis a látogatók többsége családotul érkezik. A látogatókat rendkívül jelképes összegért UAZ, illetve Urál típusú járművekkel szállítják a helyszínre Herendről. A vezetést nyugalmazott Honvédségi katonák végzik a bunkerben. A földfelszíni részen kiállítások és interaktív fegyver ismereti előadások zajlanak. Az ételmezést egy büfékocsival és elsősorban egy gulyáságyúban főzött gulyáslevessel oldották meg. Ez egy igazán remekül megszervezett sikeres túra. Iskolapéldája annak, hogyan lehet ezeket az elértéktelenedett helyszíneket hasznosítani. 2014-ben anyagi forráshiány miatt sajnos elmaradt a rendezvény.

- **Trabant túra**

Az egyik legkreatívabb kezdeményezés, melynek során Budapest nevezetességeit mutatják be egy Trabant túra keretében. Nem egyértelműen szocialista vonatkozású túra, de a készítőik igyekeznek előtérbe helyezni, hogy a zwickau-i „csodára” valaha éveket kellett várni, hogy meg lehessen vásárolni Magyarországon. Ezzel egyértelműen aposztrofálják a Nyugattól való elzártság 26 lóerőnyi szimbólumának a Trabantot. Interaktivitása miatt is lehet olyan vonzó ez a típusú városnéző túra, ugyanis a készítők szavaival élve: *„Érvényes jogosítvánnyal bárki kipróbálhatja a papírajagúrt.”*

- **Dunaújvárosi szocialista tanösvény**

A szocialista túrák egyik mintája – Dunaújváros – megállapításom szerint szinte kizárólag a hazai érdeklődést szolgálja ki. Több olyan problémával találkoztam ugyanis, amely ellehetetleníti egy külföldi turista eligazodását. A látnivalók viszonylag nagy távolságra vannak egymástól, eltévedés nélkül kb. 2 óra a túra végigjárása. Maga az épületek megtekintése mögöttes információkat, anekdotákat kíván. A magyar látogatók magával értetődő módon ismerik a történetét, a külföldiek viszont nem. Kézenfekvőnek tűnik egy idegenvezető alkalmazása a város bemutatásához, bár ennél alapvetőbb eszközök is hiányoznak, mint például az idegen nyelvű navigációs táblák. A városvezetés közleményében tervben van az idegenvezetés megvalósítása a szocialista örökségek útvonala mentén.

- **Szomszédok túra**

Nem teljesen szocialista tematikájú túra, de nagyon népszerű és hasonló azokhoz.

Ez a túra egyértelműen a hazai piacot szolgálja ki. A kultikussá vált sorozat helyszíneit járhatjuk végig és csodálhatjuk meg testközelből. Mivel a poszt-szocialista kispolgári lét érzéseit vitte vászonra a sorozat, ezért helyénvaló megvizsgálni ezt a túrát is. Merker Dávid szociológus vezetése mellett jobban megismerhetjük a Kádár-korszak lakótelepeinek világát. Többek között megtekinthetjük, mi működik ma abban a közértben, ahol egykor Lenke néni árusított. Ellátogathatnak Vágási Jutka iskolájába, valamint abba a templomba is bemehetnek, amelynek építésére egykor Sümeghy Oszkár fellépésével gyűjtöttek adományokat.

4.4 Kérdőívelemzés

Ahhoz, hogy igazán átható és sokrétű legyen a kutatásom, készítettem egy kérdőíves felmérést is. A célom az volt, hogy előzetesen fel tudjam mérni a keresletet. Meg akartam tudni, hogy ki lehet-e mozdtítani a székéből a potenciális vásárlókat! Megkérdeztem Urbex turistákat és laikus embereket is. A válaszaikat összesítve elemeztem.

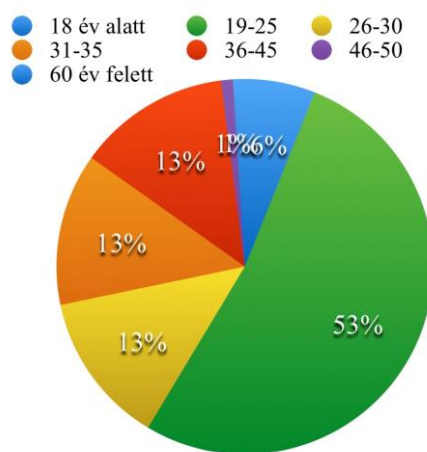
Igyekeztem minél rövidebb és célratörőbb kérdéseket feltenni. Arra számítottam, hogy lassan fognak összejönni a kitöltők, mert kevésbé lehetnek érdeklődők az elhagyott helyek látogatói a statisztikák iránt. De nem így lett! Nem egészen másfél nap kellett, hogy az ideális mintavételezésnek megfelelő 100-nál is több kitöltő legyen. Összesen 169. Első körben a kérdések laikus ismerőseim között, második körben pedig a Szellemvárosok blogon,

Szellemvárosok Magyarországon és az Urbex Hungary-n lett megosztva. Ezek a jelenleg legnagyobb látogatottságú elhagyott helyekkel foglalkozó oldalak.

A kérdőív készítésénél Michalkó Gábor tanácsát fogadtam meg: „például amennyiben egy alapvetően falusi turizmus célterületen aquapark létesül, nem feltétlen a meglévő keresletet kell felmérni, hanem sokkal inkább az aquapark mint termék iránt érdeklődőket.” (Michalkó 2012:38) Ezzel a megállapítással a szemem előtt igyekeztem felmérni a szellemváros látogatók érdeklődését.

Életkor szerinti megoszlás?

Először is az életkor szerinti megoszlásra térnek ki. Kiemelkedően magas az érdeklődők száma a 18-25 év közötti korosztályban. Utána közvetlen a 26-30 év közöttiek vannak a legtöbben. Az 50 feletti korosztály alacsony létszáma alatt inkább az internet, azon belül is a Facebook csoportokon belüli alacsony aktivitásnak tanúsítom. Németh Józseffel készült interjúból idéznék: "A Tanu című filmben, amikor megjelenik Rákosi képe a falon, akkor a fiatalok azt sem tudják, hogy ki az a kopasz alak." Az adatok is azt támasztják alá, hogy a jelenleg huszonéves korosztály az utolsó, akik ismerhetik az 90' után elhagyott helyek történetét.

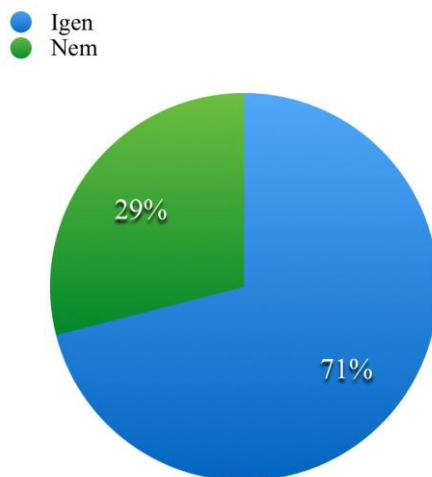

2. ábra: Életkor szerinti megoszlás

Jártál már elhagyott helyen?

Ezzel a kérdéssel elsősorban az internetes látogatók aktivitását akartam felmérni. Valószínűsítem, hogy a blogon látottak alapvetően kimozdulásra készítetik az olvasókat. Arra ösztönzi, hogy saját szemével is megcsodálja a pusztulás romantikáját. Sok esetben probléma

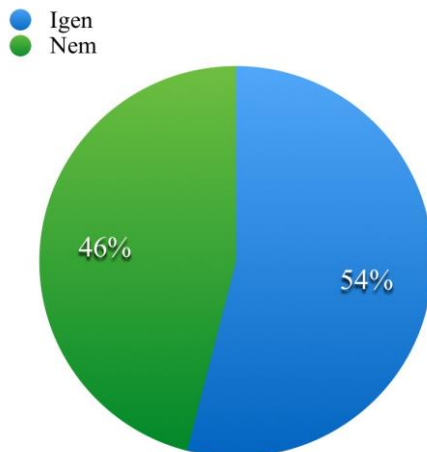
lehet az internet felhasználóinak tényleges aktivitásával azaz passzivitásával. Ebben az esetben nem beszélhetünk ilyenről.

3. ábra: Látogatási hajlandóság

Utaztál már célirányosan azért, hogy meglátogass egy elhagyott helyet?

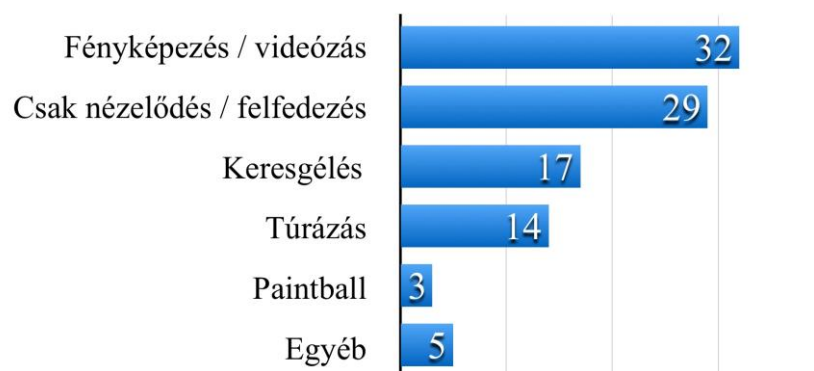
A következő kérdést azért találtam helyénvalónak, mert így felmérhettem, hogy mennyire hajlandóak utazni a hobbijukért az elhagyott helyek látogatói. Az eredményt kielégítőnek ítélem meg.

4. ábra: Célirányos utazás megoszlása

Mit csinálsz / csinálnál egy elhagyott helyen?

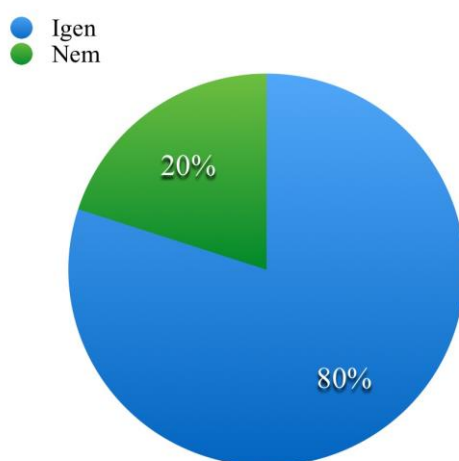
Ebben a kérdésben felmérhettem a látogatók érdeklődési körét. Megállapítható, hogy tipikus turistaként viselkednek. Egyértelműen attrakcióként kezelik a pusztuló épületeket. Fényképeket, videókat készítenek róluk. A jövőbeni túra felépítéséhez segítséget nyújtanak ezek a válaszok. Eldönthetjük, hogy mennyire reflektálunk a reklámok során a Paint Ball vagy a fotózási lehetőségekre. A számok a százalékos arány megoszlását jelölik.

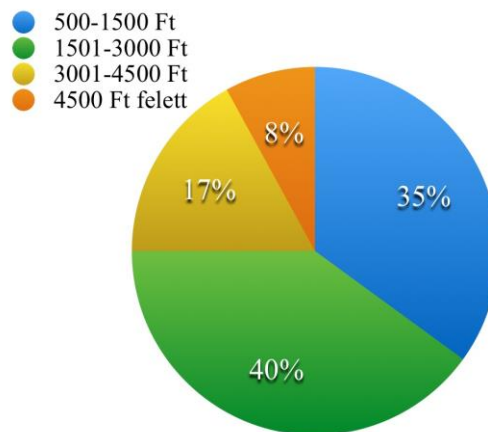
5. ábra Tevékenységek megoszlása

Részt vennél fizetős túrákon, ha szakértő vezetné?

Minden eddigi kérdés csak bemelegítő jellegű vagy személyes volt. A lényeget elő kellett készíteni azzal, hogy leírják a szenvedélyüket övező hobbijuk részleteit a válaszolók. Több szabadon kitölthető rész volt, amelyekbe oldalszámra írtak idő eltöltési lehetőségeket az elhagyott helyeken. A lényeg azonban ennél a kérdésnél jött és egyértelműen sikert aratott. A válaszolók 80%-a fizetne a túráért, ha szakértő vezetné. Ez magába foglalja azt, hogy a legális bejutás nem csökkentené az érdeklődést. A túra illetve idegenvezetés szükségességét is egyértelműen jelzi. Kereslet tehát van! Megszakítás nélkül haladnék a következő kérdésre, amely arra irányult, hogy mennyit lennének hajlandóak fizetni egy szakértő által vezetett túrára.

6. ábra: Fizetési hajlandóság

7. ábra: Fizetés mértéke

Az eredmény vehemensen osztozik az 500-1500Ft-ig és az 1501-3000Ft-ig értékben. Vannak szép számban azok is, akik 3000 Forint felett is fizetnének csak, hogy több és hitelesebb információt tudjanak meg az elhagyott helyekről. Véleményem szerint a valós és kivitelezhető összeg valahol a három összegintervallum mediánjánál keresendő.

4.5 Mi kell egy jól működő szellemváros-látogatáshoz?

Kutatásaim és tanulmányaim alapján a megvalósítás részleteivel foglalkozom a további fejezetekben. Hasznos olvasnivalónak bizonyult Kovács Péter Turizmusmarketing elméletben és gyakorlatban című könyve. Gyakorlatias stratégiákat tartalmaz egy attrakció menedzseléséhez. A turizmus marketing eszköztárából kiválasztottam, azokat melyekre leginkább szükségünk van egy túra kivitelezéséhez. Első lépésként a terep felmérésére ideális eszköznek látom egy SWOT analízis elkészítését.

SWOT

Erősségek	Gyengeségek
- Turisztikai szempontból ideális fekvés. - Az előzetes felmérések alapján kiemelkedő az érdeklődés - Színesíti a Balaton régió turisztikai kínálatát. - Az épületek jelen állapotban is érdekesek, nem szükséges nagy ráfordítás a túra beindításához. - Adott az alap-, elsődleges-, másodlagos és turisztikai infrastruktúra is.	- Az épületek élettartama véges. - A Balaton régió szezonális problémája kihatással lehet. - Az attrakciók nem megújíthatóak és csak nehezen fejleszthetőek.

Lehetőségek	Veszélyek
- Meglévő rajongók segítségével gyors elterjedés várható. - Programcsomagok kialakításának lehetősége. - Bevételekből további fejlesztések vihetők véghez.	- Lehetséges politikai ellenérzések, ezáltal akadályok. - Fejlesztések változó költségei. - Termék életciklus frissítésének korlátai. - Új turisztikai termékként való kezelés időszükséglete.

8.ábra: SWOT analízis

4.5.1 A célcsoport kiválasztása

A tervezés korai fázisaiban el kell döntenünk, hogy milyen célcsoportnak szeretnénk közvetíteni és ajánlani termékünket. A mi célközönségünket két részre oszthatjuk Magyarországon. 25 éves kor alatti és feletti csoportokat alkothatunk. A 25 éves kor alattiak nem ismerik a rendszerváltás előtti korszakot, hanem inkább a tv nézés során megismert apokaliptikus állapotok lehetnek vonzóak. A 26 év felettiak pedig már ismerhetik saját tapasztalataikból és a szocializmus utóhatásaiból a korszakot.

További kiemelkedő csoportként kezelném az egykoron itt tartózkodó katonákat és családjukat. Az www.emigrantforum.ru orosz nyelvű blogon több bizonyítékot találtam, hogy visszajárnak megnézni egykori barakkjaikat, ahol laktak. Képi dokumentációval is leírásokkal találhatnak egymásra, a mára már szétszóródott volt katonák.

További érdekesség, hogy a nők is jelentős érdeklődést mutatnak a téma iránt. Ennek motivációját nem sikerült megfejtennem, de valószínűleg, kalandozás, felfedezés lehet számukra izgalmas. A kor, nem és nemzetiség szerint történő csoportosítás mellett kiemelném a fényképészek, hobbi fényképészek érdeklődését, hiszen e helyek hangulata, kinézete minden fotózni kedvelő egyén számára érdekes.

Alapvetően e csoportok figyelmét érdemes megfogni a reklámstratégia kialakítása során.

4.5.2 Motiváció

2013 nyáron háromszor és idén tavasszal kétszer volt alkalmam bejutni a szentkirályszabadjai elhagyott városba, ahol egyszer interjút készítettem Hajner Gyulával, négyszer pedig a látogatókat kérdezgettem motivációjukról. Alkalmam volt megfigyelni viselkedésüket ebben a rendhagyó objektumban.

Posztapokaliptikus környezet ez, ahol a felfedezés öröme átéli a látogató megmaradt tárgyi emlékek után kutatva. Egyfajta "felnőtt játszótér"-nek nevezném ezt, ahol az első percek döbbenete után tudatosul, hogy egy teljesen üres városban oda megy be, ahova csak akar. A szabad felfedezés és a döbbenet keverékével szinte gyermekként fedezik fel az emberek az üresen maradt város rejtélyeit.

Ott jártamkor több túrázót is megkérdezve további programként a táplálkozást nevezték meg. Ez természetes is, hisz észre sem lehet venni, hogy a kíváncsi nézelődés alatt mennyi kalóriát elégetünk és az adrenalin szint hirtelen lecsökkenése miatt pedig kínzó éhség tör ránk. Ez magával hozza a vendéglátás igényét. Érdekesség, hogy találkoztam 60 éven felüli korosztállyal, akik elmondásuk szerint azért jöttek, mert '90 előtt nem lehetett ide bejönni és nagyon kíváncsiak, mi van itt.

Egy teljesen új motivációként említhető meg a filmforgatási helyszínek megtekintése. 2011-13 között három filmet is forgattak magyarországi szellemvárosokban. A Die Hard immáron 5-ik részét forgatták itt, a Z Világháborút Brad Pitt főszereplésével és a Csenobil Naplót. Érdekesség, hogy a három filmből két alkalommal Csernobilt, egyszer pedig Oroszországot jelenítette meg az elhagyott szovjet laktanya. Tehát mindhárom alkalommal a szocialista/kommunista orosz földet hivatott helyettesíteni. Remek táptalaj a filmeseknek Magyarország a megmaradt szocialista emlékei miatt.

A filmek sztereotipizálását megragadva külföldiek számára is rendkívül érdekfeszítő helyszínek ezek. A szocializmust nélkülöző országokból érkező vendégek kiváltképpen érdeklődnek eme számukra misztikus korszak felől. Ennek eddig Budapest adott helyszín a hasonló kiállításával, mint a Memento Park vagy a Terror Háza.

A szellemvárosok látogatása önmagában nem illegális, kivéve, ha magántulajdon területére hatolunk be. Ha állami tulajdonban van az ingatlan, akkor is jobban járunk, ha az illetékes önkormányzatoktól kérünk engedélyt. Egy esetleges rajtakapásnál engedély nélkül félreérthető helyzetbe kerülhetünk, ami a korábbi fosztogatások miatt lehetséges. Szovjet laktanya Magyarországon összesen 74 db volt, ezek egy részét tovább hasznosították lakásként. Nagyobb része kihasználatlan helyen, például erdő közepén, vagy föld alatt található. A megmaradt városszéli laktanyák pedig maradtak szellemvárosnak.

Összegezve nem csak egy szűk réteg igényeit szolgálná ki egy tematikus szellemváros túra, amelynek ékes bizonyítéka a legnépszerűbb tematikus blog immáron 30.000 követője és a napi 40-50 illegális behatolás a szellemvárosokba.

4.5.3 Saját csomag létrehozása: túra leírás

A létesítményeket végignézve attrakció és elhelyezkedés szempontjából értékeltem őket. Kiemeltem két helyszínt, amelyek a legalkalmasabbak egy túra szervezésére. Mindkettő a Balatoni régióhoz közel van, így ezek a túrák alkalmasak a turisztikai kínálatának színesítésére. Mint azt korábban kifejtettem, a turisták igénylik a szocialista örökségek bemutatását és megtekintését. Kutatásaim során nyilvánvalóvá vált számomra, hogy nem csak a fővárosban, hanem a vidéki településeken is. Utóbbi kivitelezésénél sokkal nagyobb rizikó egy ilyen témájú túra szervezése, hiszen a legtöbb esetben gondoskodni kell az elsődleges és másodlagos szuprastruktúra modernizációjáról. A Balatonon nem ütközhetünk ilyen problémába, mert minden feltétel bőven adott, így jóval, nagyobb előnnyel indulunk egy ismert és nagy látogatottságú helyen, mint a Balatonon.

A tervezett túra két helyszínen zajlik: az elsőben a szentkirályszabadjai már romos, kifosztott állapotban lévő városba kalauzol el. Ezen a helyszínen bemutatásra kerül a szovjet katonák mindennapjai és a város katonailag tökéletesen megtervezett részei. Azért alkalmas ez első helyszínnek, mert sokkal rosszabb állapotban van, mint a másik helyszín és itt szabadon bejárható a teljes terep.

A második helyszín nincs messze Szentkirályszabadjától, csupán a Balaton déli partjának első városáig kell utaznunk - Balatonaligáig. Az egykori pártüdülő a csodával határos módon megőrizte a 60-as 70-es és még a 80-as évek balatoni nyaralásainak hangulatát. Az épületek érintetlenül őrzik a szocializmus minden báját és csúfságát. A döntő ok, hogy a teljes naposra is elnyújtható túra itt végződik, hogy a szállás és az étkezési lehetőség is adott egy helyen, így a távolról érkezők célzottan jöhetnek erre a túrára. A buszos transzfer megoldható a Balaton volán bérelhető különjárataival.

A túra részletes programterve

Szentkirályszabadja

Az 1960-as években, egy szovjet hadgyakorlat kudarcát követően (nem érkezett meg időre a töltet a kilövő állásra, technikai okok miatt) döntött úgy a legfelsőbb szovjet párt- és állami vezetés a katonai vezérkarral együtt, hogy a Varsói Szerződés tagországainak területén különleges tárolókat kell kialakítani, és tökéletesíteni kell a mobilitást és a híradást. Ennek egyik eredménye a 60 ha-on elterülő szentkirályszabadjai szovjet laktanya is.

(www.szellemvarosok.hu)

8:00 - Retro buszos indulás

Veszprémben bérelhető egy 1950-es évek körül készült Ikarus 55-ös farmotoros busz. A busz igazi legenda a maga nemében. A túra kezdetének ez ideális hangulatalapozás: a jegykezelés régi jeggyel érdekességgé válhatna és az ára tényleg csak 20 Ft-ba kerülne. A túra ára természetesen kompenzálná a tényleges jegyár kieső részét, de marketing szempontból viszont hasznos lehet.

Az induláskor mind a buszsofőr, mind az idegenvezető korhű ruhákat viselne: túlzsok nélkül: élére vasalt nadrág makkos cipő és ing.

8:15 - A kb. 10 perces út Veszprémből csak pár alapinformáció közlésére elég a szentkirályszabadjai laktanyáról, mind magyar, mind idegen nyelven. Három bejárata van a laktanyának, amelynek legépebben maradt sorompójánál - ami a 8-as főút felől nyílik-, érdemes a becsekkolás. Teljes oldalas térkép a túra útvonaláról. (1. Melléklet) A jó állapotban épen maradt őrház sorompóját felhúzza bejutunk a bekötő útra, ahol a legjobb állapotban megmaradt épületeknél állnánk meg először.(1. kép) Tovább haladva a cseréptető tisztelt szállásokat néznénk meg, ahol a biztonsági előírások még mindig megmaradtak a falakon.(2. kép) Ez a három jóval korábban készült épület, amit még a szovjet megszállás előtt építettek. Ezekben volt a parancsnoki szoba és mellette közvetlen a kocsma.

1. Kép: Kijevi típusú panelek
2. Kép: Cserép tetős tiszti házak

15 métert elhaladva pillanthatjuk meg a tipikus almádi vörös kővel borított óvodát (3. kép). Az óvoda fontosabb helységei most is felismerhetőek: a falakon még fent vannak a gyerekek rajzai és a kor legismertebb rajzfilmjeinek szereplői.

Többek között a Magyarországon is vetített "Nu Pogodi", amely a szovjet Tom és Jerrynek felelt meg. Az óvoda mögött megtalálható a játszótér az eldobott játékokkal. Az idő ennyi év után is megkímélte állapotukat. Közvetlen az óvoda mellet megtalálható az általános iskola. A táblák még a tanteremben vannak, egyeseken még halványan látszódnak feladatok felírva. Az emeleten megvannak az összegyűjtött propaganda táblák, plakátok, ideológiaiereklyék. Tovább haladva a túra egyik leghátborzongatóbb részéhez érkezünk: a közösségi házhoz (4. kép). Községi ház szinte minden nagyobb szovjet laktanyában volt.

3. Kép: Balatonalmádi vöröskővel borított óvoda, saját forrás
4. Kép: Községi ház, saját forrás

A kis katonavárosban ezzel igyekeztek ellensúlyozni a bezártságot. Rendszeresen voltak filmvetítések, kisebb előadások. De az emeleten volt még billiárd szoba és fodrász szalon is. Igyekeztek mindennel kiszolgálni az elzártságban élő katonákat.

Ezután egy kereszteződéshez érünk, ahol jobb oldalon van egy szemle torony, melynek aljában a színházi kellékeket tárolták, jobbra haladva pedig beérünk a lakótelepre. Kísérteties látvány az ablaktalan épületek látványa (5. kép). Négy panelház található itt, amelyekben még mindig találni régi újságokat, bútorokat, rendszeres használati tárgyakat. A kijeji típusú házakat már az 1950-es években megépítették a többit csak a laktanya bővítése során egészen 1987-ig építették hozzá.

5. Kép: Szentkirályszabadjai panoráma, saját forrás

A szovjet mintára épült lakótelepek panelházainak aljába szokás volt vegyesboltot, cipészt, sőt még iskolát is elhelyezni. Itt sincs máshogyan, a vegyesbolt felirat a mai napig látható cirill betűkkel felírva. Ez a leginkább alkalmas egyéni barangolásra. Szabadon bejárhatóak a szobák, lépcsőházak, közös helyiségek. Főleg a fotósok számára egyedi látvány ez. A megmaradt berendezési tárgyak után kutatni rendkívül érdekfeszítő. A tűzlépcsőn a legbátrabbak felmehetnek a tetőre is. Érdeemes összeszedni a bátorságot, mert gyönyörű kilátás nyílik a Balatonra.

Az út mentén látható egy szobor egy kiskatonának látszó arccal. Hosszas kutakodás és kérdezősködés után sem sikerült kideríteni, hogy kit vagy mit ábrázol. Majd egy orosz katonai blogon találtam egy képet, ahol a katonák a magyarországi tartózkodásukat méltatják. A kép ugyanazon szobrot ábrázolta, csak sokkal jobb állapotban, de olvashatatlan feliratokkal. A kép megtisztítása után lefordíthatóvá vált a rajta olvasható szöveg, amelyből kiderült, hogy az 1956-os november 4-i megszállás szovjet halottainak állít emléket.

6. Kép: Akkor és most Szentkirályszabadján, saját és internetes forrás

Az egyéni barangolást követően jöhet a következő megállópont.

11:30 - indulás a club Aligába az Ikarus 55-ös busszal.

Club Aliga

1948-ban Aligán pihente ki fáradalmait Rákosi Mátyás, akkori miniszterelnök-helyettes, Gerő Ernő, közlekedésügyi miniszter, Rajk László, külügyi biztos és Vas Zoltán, gazdasági miniszter, valamint Nagy Imre, az Országgyűlés elnöke.

Rákosi Mátyásnak megtetszett a terület és 1948-ban a párt kisajátította a települést. Kitelepítették az embereket és lebontották a legtöbb házat. A jó állapotú épületeket a párt vezetőinek osztották ki, de senki sem ellenkezett. Ekkor Rajk László és Kádár János is kapott például villát a területen.

(www.clubaliga.hu)

Az út menetideje kb. 20 perc. Ez alatt alapvető információkat szolgáltat az utazóközönségnek az idegenvezető. Minden bizonnyal van is rá szükség, mert a volt pártüdülőről szinte senki nem hallott a helyieken kívül. Ez azért lehetséges, mert amikor aktívan működött, akkor teljes hírzárlat volt föléle. Az 1989-ről 90-re történt rendszerváltás után pedig már senkit nem érdekelt a sorsa.

A Club Aliga bejárata ugyancsak sorompóval elhatárolt. A becsekkolás után délidő lévén a Retro Bár ebédlőjében étkezés. A jóllakást és a rákövetkező pihenőt követően érdemes elkezdni a túra második részét.

13:00 - Találkozó az Aliga 2 bejáratánál. '89 előtt itt is sorompó volt, de azt már leszerelték. A túravezetés Németh József hiteles információi alapján történik. Itt minden épületnek jól ismerhető története van. Teljes oldalas térkép a túra útvonaláról. (2. Melléklet) A bejáratnál közvetlenül az uszoda épületébe lépünk be. A medencén kívül az emelten van bowling pálya, fodrászat, kozmetika és bár. Minden úgy néz ki, mintha csak tegnap hagyták volna itt. Itt megismerhetjük a Club Aliga sportolási lehetőségeit.

7. Kép

8. Kép: Szocreál villák a Club Aligában

A Balaton parti szakasz mentén a szocreál építészeti stílus legjobb gyöngyszemei találhatók (7-8. kép). Ezek az apartmanházak az akkori legmodernebb technikával készültek, hiszen egytől egyig a párt tagjainak épültek. Azért is maradhatott fent ilyen jó állapotban, mert a legjobb minőségű anyagokat használták fel. Minden házban található fűtés és légkondicionáló is. Ez akkoriban szokatlan volt, de az itt üdülő párttagoknak megadatott.

Rendkívül ritka ősfás környezet veszi körbe a nyaralókat, itt több magas rangú pártvezető rezidenciája található.

Egy bokrokkal elkerített részen találjuk meg Kádár János nyaralóját (9. kép). Rendkívül igényes Bauhaus stílusban épült a 120 nm-es villa. A nyaralójánál lévő partszakaszon van a horgászszigete, melyet a párttól kapott ajándékba (10. kép). A sziget peremén horgászbot tartók találhatók, az árnyékot pedig a jól elhelyezett fűzfa adja.

Sétánkat a magasabban elhelyezkedő moziteremben folytatjuk (11. kép). A moziterem egyben ebédlőként is funkcionált. A tetejéről hihetetlen panoráma nyílik a Balatonra. Az épülethez

különösen sok történet fűződik.

9. Kép: Kádár János Bauhaus stílusú villája

10. Kép: Kádár János horgász szigete

16:00 - Túránkat az I-es villánál fejezzük be, ami az elnöki villa. Elterjedt nevén Castro Villa (12. kép). Eredetileg magas rangú vezetők számára építették, de Fidel Castro 1972-es látogatása el is döntötte az épület nevét. Mediterrán oszlopos épület nagyméretű lakosztályokkal és bárral.

11. Kép: Moziterem az Aliga I. területén, saját forrás

12. Kép: Fidel Castro mediterrán stílusú villája, saját forrás

4.6 Szakmai interjúk

Kettő interjút speciális módszerrel készítettem el. A lényege az volt, hogy a lehetséges túra helyszínén készítettem el. Olyan típusú kérdéseket tettem fel, amelyek már a jövőbeni túra alkalmával elhangozhatnak. Megismerhetjük a helyek történetét és a túra útvonalát is.

4.6.1 Interjú Molnár Gyulával

Molnár Gyula

nyugalmazott mérnök alezredes

1992-ben a pápa magyarországi látogatásakor biztosította a transzfert a sajtó képviselőinek, 1996-os látogatásakor pedig helikopterek műszaki biztosításáért felelt.

2004-2007-ig a Magyar Honvédség Repülő Főmérnöke.

Gyulát elsődlegesen a szovjet katonák mindennapjairól kérdezgettem, mivel nagyon keveset lehet tudni róluk.

A kiskatonáknak tilos volt a kijárás. Civil egyáltalán nem, magyar honvédségi katona pedig engedély nélkül beléphetett a szovjet katonai objektumba.

Mit szolgáltak a cseréptetős házak?

A 8-as főút felől vezető bekötőúton lehetett megközelíteni a laktanyát. A cseréptetős házak voltak a parancsnoki állomány lakóépületei. Ezeket jóval korábban építhették. Még a megszállás előtt. Emlékszem gyakori látvány volt a teraszon fejjel lefele függeszkeszdő halak látványa, finom hálóval letakarva. Az orosz gasztronómia egyik különlegességét készítették itt. A szárított halat.

Mire szolgáltak az út jobb oldalán fekvő intézmény jellegű épületek?

Ha jól emlékszem a vörös kővel kirakott épület volt az óvoda. Mellette pedig az általános iskola. Úgy tudtuk, hogy a gyerekeket csak egy bizonyos osztályig tanították itt helyben. Reggelente jött egy iskolabusz, ami ment tovább Veszprém fele. Valószínűleg felsőbb évfolyamos gyerekeket szállított valamelyik Veszprémi iskolába.

A moziteremről van valami információja?

Erről sajnos nincsenek információim.

Korábbi kutatásaim és helyszínbemjárásaim során kiderült, hogy ez valójában nem csak moziterem. Ez alapvetően egy közösségi ház. Voltak benne színházi előadások is a filmvetítések mellett. Az emeleten fodrászat és billiárd szalon is volt. Ezek a közösségi házak jellemzőek voltak a szovjet laktanyákra, ugyanilyen kivitelezési formában. Csökkentették a katonák bezártság érzését. Kellett egy hely ahol ki tudnak kapcsolódni a kocsmán kívül is. Ugyanakkor kapcsolatot is jelentett a külvilággal, mert ünnepekkor bejöttek ide magyar kórusok, előadók is.

A panelházakról lehet valamit tudni?

A tiszti állomány és családjaik laktak benne. Ami nagyon megmaradt az a panelházak aljában lévő "Magazin". A Magazin akkoriban vegyesbolt szerepét töltötte be a szovjet katonai részlegben. Nagy előnye volt, hogy sok olyan élelmiszert be lehetett szerezni, amelyeket Magyarországon egyáltalán nem vagy csak karácsonykor lehet megvenni.

Többek között "Mahorka" dohányáru, banán, "Ruszli" (pácolt hal), cukorkák vagy az elmaradhatatlan "Sztalicsnaja" (vodka). A Mahorka nem olyan volt ám mint most egy cigaretta. A mostani cigarettákról azt kell tudni, hogy 7,62 mm az átmérőjük. Ez pontosan egy töltény mérete. Háború esetén ugyanis a cigaretta gyártósorai átalakíthatóak töltény előállításra. A szovjeteknél ez akkoriban még nem volt így. Ez egy nagyon vastag, alakatlan, füstszűrő nélküli cigaretta. A katonák többsége ezt szívta pedig iszonyatosan egészségtelen volt.

A szentkirályszabadjai laktanyában volt magyar rész is. A repteret vegyesen használták?

Igen. Volt egy éles határvonal. Ezt persze át lehetett lépni, mert mindkét részre szükség volt a katonák betanulásához. Elképesztő haditechnika volt itt. Voltak kisebb helikopterek, mint a MI2-esek. A legnagyobb számban MI-8-as és MI-24-es gépek voltak. Ezek közepes méretű helikopterek. Azonban volt AN-26-os és MI-17-es is. Az AN-26-os és MI-6-sok elképesztően hatalmas helikopterek. A MI-17p volt a legnagyobb kuriózum. Ma is titkos a működési elve. Ez egy elektronikai zavaró helikopter volt. Éles zavarásra csak nagyon keveset használhatták a repülések megzavarása miatt. A civil repülés meg is bénulhatott.

A laktanya részletes megismerése után tovább beszélgetünk a katonák szokásairól, mindennapjairól.

A magasabb beosztású katonák már kijárhattak a laktanyából. Így gyakran jutott lehetőség horgászásra a Balatonon. A hal rendkívül sokoldalúan felhasznált étel az orosz gasztronómiában. Saját maguknak is készítettek ruszlit illetve szárított halat.

A saját termelésű árucikkek és az elektronikai eszközök gyakran csencselés tárgyát képezték. Volt belőlük elég a katonák számára. Hiánycikk volt náluk a naptár és színes poszterek. (A laktanya falait még jelenleg is díszítik ezek a naptárak)

Hallottam egy esetről. Valaki színes televíziót akart vásárolni a laktanyából. Meg volt beszélve egy találkozási hely és időpont. Ott is volt a kiskatona a megbeszéltek szerint, csak kért még egy kis türelmi időt, ugyanis a parancsnok még nézte azt a televíziót.

Az oroszok köztudottan szeretnek alkoholt inni, de nem úgy, mint a magyarok. Ők sohasem csak inni ülnek le. Mindig esznek hozzá valamit, nagy társaságban. Úgynevezett "Zakuszka"-t esznek, ami nem azonos a görög étellel, ez náluk hideg előételt jelent. Egyébként nem szabad velük leülni inni, mert egészen biztosan többet tudnak nálunk fogyasztani italból.

Gyula szinte kifogyhatatlan a történetekből és nekem továbbra is az jár a fejemben, hogy milyen remek túrát lehetne itt vezetni már csak az ő elbeszélése alapján.

4.6.2 Interjú Németh Józseffel

Németh József

1972-2004-ig a Club Aliga alkalmazottja.

A tv stábokat rendszeresen ő kalauzolja a pártüdülő területén.

Második interjúalanyom Németh József, a Club Aliga egykori teljes műszakos villanyszerelője. Józsefnél nem is találhattam volna jobb interjúalanyt. 1972-től egészen 2004-ig állt az üdülő alkalmazásában. Többször adott már interjút a televízióban és történetei szerepeltek már nyomtatott formában is. Rutinjából kifolyólag csak pár kérdést kellett feltennem, mert minden kérdésemet megválaszolta.

„Én feleltem a Club Aliga minden elektromos árammal működő berendezésért. Ami azt jelentette, hogy ha hajnal 3-kor 10 égőből kettő nem égett, akkor azonnal hívtak.”

Németh József

Először az I-es villába látogatunk ahol a külföldi magas rangú pártvezetők voltak elszállásolva.

Itt minden megmaradt az eredeti állapotában. Itt van egy tárgyalóterem a vezetők részére. Ez egy légkondicionált helyiség, pontosabban itt minden szoba légkondicionált. Maga a villa a legmodernebb eszközökkel lett felszerelve. A fürdőszobában a vizet például hőmérsékleti fokozat alapján lehet beállítani. Csak be kell állítani 26 fokra és jön is. Abban az időben itt már bidé is volt.

Volt itt például Fidel Castro, Jurij Gagarin, Gorbacsov és Brezsnyev is. Brezsnyev hozta az akkori összes ellenfelét is nyaralni az Aligába. Attól félt ugyanis, hogy leváltják őt, amíg nem tartózkodik a hazájában. 50 fővel érkezett, így megtöltötte az I-es villát. Volt itt Fidel Castro is. Ő köztudottan nagyon szeretett motorozni. Egyik este kért egy motort. Megkapta az egyik festő Pannóniáját. Fel alá motorozott a komplexum területén, amikor is gondolt egyet és kihajtott az Aligából. A kormányőrök nem győztek utána rohanni.

Kiderül, hogy előző este megismerkedett pár számára szimpatikus emberrel a honvéd üdülőben és át akart motorozni. De persze ez nem volt lehetséges. Felügyelet nélkül legalábbis biztosan nem.

13. Kép: Fidel Castro látogatása Balatonaligán, internetes forrás

Tovább folytatjuk sétánkat az egyik moziterembe.

Itt nappal étkező volt. Kádár János rendszeresen ide járt enni a feleségével, Tamáska Máriával. Megtehetette volna, hogy a lakóhelyére kéreti az ételt, de nem tette. Az épület oldalán található egy rámpa, amelyet csak Mariska (Tamáska Mária) néaninek építettek, amikor már nem tudott rendesen lépcsőzni. Egyébként Kádár nem közösködött senkivel, itt magának való

volt. Többek próbáltak a vécén beszélgetni vele, hátha akkor fülön csípi, de minden alkalommal sikertelenül jártak.

Este az ebédlő moziteremmé változott, itt nyugati filmeket is vetítettek, például a Szelíd motorosokat (1969) és a Halálfejeseket (1967) is. Jelenleg is működőképes Xenon égős vetítőgépek és szabályozható fényerősség van itt pont, mint most a budapesti mozikban. Napközben pedig rendszeresen a Szabad Európa rádió csatorna szólt, amíg a tetőn napoztak.

Igaz, hogy itt felnőtt filmeket is vetítettek?

Volt egy eset, amikor páran felnőtt filmet néztek a moziteremben. A gond csak az volt, hogy az üdülő területén videó lánc volt kiépítve. Ami azt jelentette, hogy ha az egyik film lejárt, akkor átkapcsolt a másik videó láncra.

Azon a napon pont a gyerekeknek vetítettek mesefilmet, de mikor az véget ért átkapcsolt a felnőtt filmre. Hát ilyen is csak a pártüdülőben történhetett. Az üdülő területén egyébként négy moziterem volt, míg Székesfehérváron csak kettő.

Időközben tovább haladtunk a legendás IV-es villához. Amit 1972-ben kapott Kádár János az akkori vezetéstől.

Rendkívül puritán ember volt, nem tetszett neki ez a flancos villa. Meg volt elégedve azzal a másfélszobás lakhellyel, ahol korábban töltötte a nyarakat. Az elején nem is szeretett jönni az új villába, csak sokkal később szokta meg. Van itt egy dolgozószoja, tágas nappalival. A nappaliból rálátni a Balatonra. Mint mondtam Kádár magának való volt, egyedül Aczél Györggyel beszélgetett, vele nagyon szeretett itt sakkozni. A hálósobában minden bútor megmaradt. Megvan az eredeti ágy és Mariska néni fésülködő asztala is. A villával egy időben kapott egy horgász szigetet is. A sziget kicsit hordalékos, de most is áll. Egyszer a kormányörök láttak itt egy jó nagy harcsát. 70 cm körül volt.

Kifogták, leütötték és kitömték. Ráírták, hogy Kádár elvtárs fogása. Jól láthatóak a horgászbot tartók és a fűzfa még mindig nagyon kellemes árnyékot ad. Akkor és most készült felvételek megtekinthetők a villáról a dolgozat mellékletében. (6. Melléklet 19-21. kép)

A további bejárás során találkozunk uszodával, egy régen használaton kívüli tekepályával és szocialista műremekekben gazdag kisebb villákkal.

A beszélgetést a kertmoziban folytatjuk.

Volt itt egy úgynevezett dolláros bolt. Nem azért volt ez a neve, mert dollárral lehetett fizetni, hanem mert nyugatról származó termékeket lehetett vásárolni. A 70-es években lehetett itt

videomagnót vásárolni 35 ezer forintért. Összehasonlításképpen akkor 5600 Ft volt a fizetésem. Itt mi bármikor ehettünk banánt, Pick szalámit és 13,60-ért kunbajai bort. Ezeket itthon nem lehetett megvásárolni. Kint az Aligán kívül ekkortájt csak karácsonykor lehetett banánt vásárolni feliratkozás alapján.

Amikor még normális állapotban volt a Kádár Villa próbálták kiadni a 40 ezer forintért egy éjszakára. Voltak ketten, aztán nem volt keletje.

Mi tagadás, József kifogyhatatlan a jobbnál jobb történetekből. Ezekből már egy nagyon különleges túrát lehetne szervezni.

József többször szerepelt már a televízióban és könyvben is megörökítették történeteit. De a helyszínen tőle végig hallgatni sokkal különlegesebb.

Az épületek őrzik a tipikus szocialista bájukat. A saját bőrömön tapasztalom meg a SZOT üdülős nyaralások hangulatát. Az M1 magyar retrójában láttak elevenednek meg a Club Aligában. A rosszabb állapotú épületek pedig jó úton vannak a szellemvárosokban látható állapotokhoz. Természetesen ezeknek is megvan a maga romantikája. Fotósok számára kiváló hely.

4.6.3 Interjú Hajner Gyulával

Hajner Gyula

A Szellemvárosok blog, Szellemvárosok Magyarországon és az Urbex Hungary tulajdonosa, amely a világon a 3-ik legkeresettebb ilyen témájú oldal

A túra megvalósításában Gyula a blogjával kulcsszerepet játszik. Több mint 30.000 követő komoly mozgató erő az internet világában.

Mi sem bizonyítja jobban, hogy egy esetleges túrát maximum 1 nappal előtte jelent be a Facebook oldalán és így „csak” 30 fő jelenik meg, ami szerinte ideális, mert több emberre már nem lehet koncentrálni. Gyula többek között azt is megosztotta velem, hogy övé a harmadik legnagyobb oldal a világon ebben a témában.

Hogyan indult a Szellemvárosok blog?

Mikor elkezdtem videózni a szellemvárosokat, Szentkirályszabadjával kezdtem 2009 októberében. Először különálló részeket akartam csinálni, mint: barangolás a szentkirályszabadjai laktanyában. De már rögtön az első videónál írt az ATV Hazai Turizmus című műsora, hogy interjút szeretnének csinálni velem. Kicsit komolytalan lett, mert nem

sikerült megérteniük, hogy nincsenek szellemek a szellemvárosokban. Ezek után egy kis időre leálltam a videó gyártással és inkább az ismereteimet bővítettem a témával kapcsolatban.

Kerestem még elhagyatott helyeket és megdöbbenésemre rengeteget találtam. Keresgélés közben rátaláltam a Szellemvárosok blogra, ami akkor már létezett, Hirsch Gábor irányítása alatt. Akkor még csak 780 követő volt és csak internetről letöltött képeket tartalmazott a blog. Majd hamarosan meg is kerestem, hogy csatlakozzak hozzá. A közös munkánk előre haladtával pedig már a rajongók írták, hogy hova menjünk videót forgatni.

Mitől szellemváros a szellemváros?

A szellemváros valójában egy gyűjtőszó. Olyan város, ami vagy természeti, vagy politikai okok miatt kiürült.

Volt-e már bármi baleset, amiről tudsz?

Nem tudok róla. Ezek olyan helyek ahova mindenki saját felelősségére megy. Ezt minden alkalommal ki is emelem és ez eddig bevált, mert mindenki egy kis egészséges félelemmel közelíti meg ezeket a helyeket.

Hányan lóghatnak be egy átlagos napon, mondjuk Szentkirályszabadjára? Mi lehet az elsődleges motivációjuk?

Érdekes dolog az, hogy valaha éltek itt emberek, lakva voltak ezek az épületek és most meg nincsen senki, így szabadon bejárhatóak. Engem főleg az "akkor és most" képek érdekelnek, amin látom, hogy hogyan nézett ki az adott hely. Nekem még egy régi buszmegálló is érdekes, ha van valami története. Izgalmas. Erről szól az Urban Explorer. Egy kis vándorlás felfedezéssel egybekötve. Létező szakkifejezéssel élve: extrém turizmus. Amikor az RTL Klubbal voltam túravezetésen, akkor olyan 20 emberrel találkoztam, de átlagosan biztosan vannak naponta 10-en.

Nyilván meglepett a blog sikere, hiszen annyi követőtök van Facebookon, mint egy magyarországi nagyvállalatnak! (pl. Szentkirályi ásványvíz)

Hogyan tettetek szert ennyi rajongóra?

Annyira nem lepett meg! Ezt a 30.000 követőt kb. 2 év alatt értük el. Volt benne nagyon sok munka. Rengeteg képet, posztot raktam ki! Aki csak hozzá szólt a témához annak látták az ismerősei és így terjedt futótűz szerűen.

Megkeresett a Szeretlek Magyarország című weboldal is, akiknek rendszeresen írtam cikket. Az rengeteget lendített a követők számán, a legtöbb kedvelő onnan jön. Ezzel odáig jutottunk, hogy mi vagyunk a világon a harmadik legnagyobb oldal, akik ezzel a témával foglalkoznak. Ebben azért az is közrejátszik, hogy Magyarországon rengeteg felfedezésre váró elhagyott hely van, arányaiban sokkal nagyobb, mint bármely országban. Ezt a külföldi rajongóktól tudom.

Hogyan látod a blog jövőjét?

Mint mondtam, a miénk a harmadik legnagyobb oldal a témában. Mi már alaphoz annyiban vagyunk többek, hogy mi nem csak képet csinálunk, hanem utána nézünk a történetének is és filmet is forgatunk róla. Mi arra is megadjuk a választ, hogy mitől olyan az épület amilyen. A jövőben szeretnénk fizetett hirdetések csinálni az oldal és a videók népszerűsítésére egyaránt.

Továbbá tervezek túrákat, ahogyan az időm engedi, később pedig tervezek erre egy céget építeni. Van egy ismerősöm, akinek van egy laktanyája Tevelen, oda tervezek először fizetett túrát, de ez még rengeteg tervezést igényel.

Elképzelhetőnek tartod-e hogy egyszer ott legyenek a "Szellemváros túrák" a turisztikai kínálatban?

Ez rengeteg előkészületet igényelne, de természetesen miért ne! Nagyon jó ötletnek tartom, ha ma „posztolok” egy hirdetést, arra holnap eljönnek 25-en. Ez tapasztalat.

Mi volt a legnagyobb élményed?

Kis-Moszkva (Bakonyban elrejtett máig szigorúan őrzött szovjet kisváros). Még mindig minden úgy áll, ahogyan hagyták: ott vannak a gyerekek tankönyvei az iskolában, épen áll minden, de kihasználatlan. Valószínűleg a máig működőképes atomtároló (légmentesen zárható bunker, melyekben atomtölteteket és robbanófejeket tároltak) miatt őrzik. A Magyar Nemzeti Bank aranykészletét itt akarták tárolni a 90-es években, de végül ezt elvetették.

Mit mondanál zárásképpen?

Vegyetek vastag talpú cipőt és hosszú nadrágot, ami a legalapvetőbb, de nézelődés közben meg lehet róla feledkezni: mindig nézzetek fel meg le!

4.7 A saját csomag kivitelezése

Egy desztináció nem tud és nem is szükséges, hogy minden vendég részére minden egyes kínálati elemet felvonultasson. Ha mindenki kedvére tenni akarunk, azzal egyik célcsoportot sem tudjuk megszólítani igazán. Ezen elveket tartottam a szemem előtt a programcsomag megalkotásánál.

A saját túra megszervezéséhez minden elméleti információt tudunk. A következő fejezetekben tárgyalom a tényleges megvalósítás legalapvetőbb lépéseit. Ehhez szakmai segítséget kértem a helyi járási hivataltól és a Siófoki Fürdőegylet Turisztikai Egyesülettől. Az alapvető marketing kidolgozásában pedig saját tudásomra és alapvető marketing tanulmányaimra támaszkodtam.

A marketing tágabban értelmezett fogalmában, a vállalat egészére kiterjedő filozófiát, szemléletmódot, orientációt jelent. Törekedni kell egy jól azonosítható arculat (Corporate Identity) kialakítására. „A tartósan jó minőségű termék, vagy szolgáltatás az idők folyamán fogalommal válhat a fogyasztók körében.” (Kovács 2004:56) A marketing eszköztárából kiragadtam a legfontosabb elemeket melyek nélkül nem érdemes saját vállalkozást indítani. A következőkben leírom a minimum feltételeket a sikerekhez.

4.7.1 Cégalapítás

A túra törvényes úton való működtetéséhez vállalkozás alapítására van szükség. Egy vállalkozás alapításához első és legfontosabb az életképes ötlet. Jelen esetben ez megvan. Fontosnak tartom egy üzleti terv elkészítését is, habár tényleges üzleti terv csak akkor szükséges, ha banki kölcsönre van szükség, de azért nem árt részletes előkalkulációkat végezni. Jelen esetben eltekintenek a banki kölcsön igénybevételétől, mert nem szükséges igazán nagy befektetés ehhez a vállalkozáshoz.

Pontos kalkulációk után meg kell választanunk a vállalkozási formát. Ehhez segítséget a helyi járási hivataltól kéretem. Közös megállapítottuk, hogy a legideálisabb az Egyéni Vállalkozás lehetősége ebben az esetben. A szezonális működésre tekintettel, télen szüneteltetni érdemes a tevékenységet, melyet biztosítás fejében díjmentesen megtehetünk. Ha 24 órát nem meghaladó túravezetést végzünk, ahhoz nem szükséges külön szakképesítés. További előny, hogy ügyfélkapus rendszeren keresztül lehet igényt benyújtani egyéni vállalkozói kártyára. Ez egy gyors és hatékony módja annak, hogy számlaképesek legyünk. Nem kell számolnunk ügyvédi költséggel és akár már másnap megkezdhetjük működésünket. Az egyéni vállalkozó további személyeket megbízhat – szerződést kötve – feladatokkal vagy akár alkalmazhatunk is további személyeket, ami nagy előny, mert a helyszínek bemutatása

során szükség lehet idegenvezetőre. A jogszabályokat megfigyelve meglehetősen vékony a határ a túravezető és az idegenvezető feladatköre között. Abban az esetben van egyértelműen szükségünk idegenvezetőre is, ha más nyelven is kívánunk túrát vezetni. Ehhez külön engedély szükséges.

Az idegenvezetői tevékenységet folytató személynek idegenvezető szakképesítéssel kell rendelkeznie. Az idegenvezető a tevékenységet csak azon (azokon) a nyelven (nyelveken) folytatható, amely (amelyek) tekintetében az idegenvezetői tevékenységet folytató személy nyelvvizsgát tett, vagy azzal egyenértékű nyelvismerettel rendelkezik. (Forrás: {33/2009. (XII. 18.) ÖM rendelet} az idegenvezetői tevékenységről, 1.§ (1))

4.7.2 A reklám

Megválasztottuk a számunkra ideális vállalkozási formánkat. Az egyéni vállalkozás a legrugalmasabb lévén, hogy szezonális munkát végzünk. Kedvezőek az adózási feltételek és a téli szezonban díjmentesen szüneteltethető, ha van egészségügyi biztosításunk. Elméletben megvan minden engedélyünk és adottak a humán feltételek is. Megvannak a szükséges partnerkapcsolataink, infrastruktúránk. Ezek után nincs más hátra, mint a marketing.

A jó reklám hozzá járul ahhoz, hogy a piac elvárásainak megfelelő kínálatot tudjon nyújtani és elérjék a kapacitások maximális kihasználtságát.

Ma már reklámok hadával találkozhatunk. De azt gondolom, hogy az a jó reklám, amire nem is tekintünk reklámként, hanem önszántunkból tekintjük meg a hirdetést. Ehhez ízléses és jól pozicionált hirdetésekre van szükségünk. Ehhez pedig érdemes segítséghez kell fordulnunk. Meg kell választanunk a legideálisabb reklámstúdiót a vállalkozásunk számára. Az alábbi tervet szakmai segítséggel és saját tapasztalat alapján állítottam össze.

A felismerhetőség, jól azonosíthatóság szempontjából elengedhetetlen arculatot építeni, az arculatból pedig márkát építhetünk. Ki kell alakítani a Corporate Identity-t, melynek alapvető elemei a név, logó, a színvilág, betűstílus vagy ezek kombinációja. A névválasztás már korábban megtörtént. A szellemváros túrák mellett döntöttem. Figyelemfelkeltőnek tartom inkább, mint informatívnak, ezért érdemes társítani a retro túrák kifejezést is. A dolgozat folyamán több ízben a szocialista örökségek turizmusához mértem és hasonlítottam. Amellett, hogy mégis egy új kifejezést használok, az nem pusztán reklám céljából történt. Szocialista örökségek túrájának hiba lenne nevezni, hisz annál rosszabb állapotú épületek bemutatása történik, mint az megszokott ennél a terméknél és szűkíti az érdeklődők körét is. Kevésbé figyelemfelkeltő egy fotós számára, pedig a célszegmensek közé tartozik.

Szerkesztettem egy karakteres logót, amely az eredeti terv szerint vörös színben játszott volna, de az túlzottan utalt az önkényuralmi jelképre, így elvetettem. Helyette a csillaggal csak utaltam a szocializmusra. A zöldes-khaki árnyalat pedig a korszak egyik kedvelt színe. A panelek egyértelműsítik, hogy építészeti emlékeket mutatunk be a túra során.

14. Kép: Szellemvárosok logo-terv, saját forrás

"Ha nem vagy fent az interneten, akkor nem is létezel!" (ismeretlen). Rendkívül aktuális kijelentés. Összefoglalva az internet egy mankó, mert ha valahonnan hallunk, vagy olvasunk információkat és tovább akarjuk bővíteni ismeretünket, akkor azonnal az interneten nézünk utána. Egy jól megtervezett honlap aranyat ér, mert tovább vezeti a vásárlót afelé, hogy megrendelje a szolgáltatást. Jelen esetben ideális választás egy bemutató oldal elkészítése. Ez a legegyszerűbb és legköltséghatékonyabb weblap típus.

Az alapvető információkon túl meg lehet győződni a helyszínek szépségéről képek formájában, a rövid leírások pedig egy gördülékeny vállalkozást takarnak. Egy átlagos vásárlás során 5 másodperce akad egy terméknek ahhoz, hogy csomagolásával elnyerje a vásárlót. Ez az internet világában is működik. Rendkívül impresszívnek és informatívnak kell lennie, anélkül hogy soknak tűnne. Az alábbi főoldal tervet készítettem el egy webdesigner segítségével.

15. Kép: www.ghostowntour.hu terv, saját forrás

Ez a terv tartalmazza az összes eligazodási lehetőséget: négy nyelven elérhető, közösségi oldal implementációja a weboldalon rendkívül fontos, mert megnyugtatja a nézelődőt és további érdeklődésre buzdítja. A "take a tour" lefelé mutató kétértelmű nyíla kedves és behízeltető hatást nyújt. Azért kétértelmű, mert lehet egy túrát a weboldalon, de a részt vehet személyesen is – a kettő összefügg. A háttérkép pedig egyértelműsíti a témát. A honlapot elengedhetetlen mobil eszközökre is leprogramozni. A világ internetforgalmának 50%-át (www.rankings.hu) már mobil eszközön bonyolítják. Ha összességében azt a hatást kelti az olvasóban, hogy megnézné a többi tartalmat is az oldalon, akkor sikeres tekinthető a dizájn.

„A reklámkampány ismétlésen alapuló, általában hosszabb időre és nagy tömegekre kiterjedő akció, amely egy médium rendszeres vagy több médium rendszeres kombinált használatával realizálódik.” (Kovács 2004:118) A fogalom rendkívül helytálló. A reklámkampányt az internet aspektusából mutatom be.

A weboldal után a legfontosabb tényező a közösségi marketing. Ebben is érdemes szakember segítségéhez fordulni. A Facebook és Google optimalizálás idő és pénzigényes folyamat. A Facebook főleg képpel ellátott fizetett kampányokra alkalmas. Az igényesen összeállított hirdetésen nem látszik a reklám jelleg. Inkább csak egy felhívó poszt jellegű. Rávezet, hogy mi az, ami érdekelheti a Facebook hírfolyamban nézelődőt. Azért ez az egyik leghatásosabb reklám, mert a Facebook menti a böngészési adatokat, amely alapján egészen pontosan be tudja határolni az érdeklődési körét egy felhasználónak. Így amikor fizetett

hirdetést készítünk már érdeklődési kör alapján lehet beállítani, hogy kinek szánjuk a hirdetést. A jól beállított hirdetés tényleg csak azokhoz jut el, akiket érdekelhet a téma, így ez rendkívül költséghatékony is lehet.

Még egy lényegesebb internetes reklám lehetőségről kell szót ejtenünk. Ez pedig a Google AdWords. Más néven keresőoptimalizálás. Itt keresőszavakat lehet beállítani honlapunk számára, amely alapján szeretnénk, hogy biztosan a böngésző eljusson hozzánk. Gyakorlatiasan lefordítva a Szellemváros túrákhoz olyan szavakat kell beállítani, mint:

"Alternatív turizmus", "Szellemváros túrák", "Szocialista túrák" stb.

Érdekes a szavak többféle variációját beütni és helytelenül is leírni, mert akkor is a mi keresési eredményeink fognak prioritást élvezni. Ehhez kiemelkedően fontos szakembert fogadni, mert rengeteg pénz elfolyhat feleslegesen a rosszul optimalizált szavakon.

4.7.3 A nyomtatott kiadványok

Ez egy rendkívül költséges része a marketingépítésnek. Itt fizetni kell a megtervezésért, a nyomtatásért és a terjesztésért is, így arra kell törekedni a kiadványok megszerkesztésénél, hogy igényes, olvasmányos és jól elhelyezett legyen. Klasszikus szórólapot érdemes készíttetni, amelyeket Balaton környéki Tourinform irodákban és szálláshelyeken érdemes elhelyezni.

Egy átlagos háromba hajtható szórólap nyomtatási ára 80 és 150 Ft között mozog. 80 Ft abban az esetben, ha 1000 darab feletti a megrendelésünk. Az árajánlatot a Pápai Nyomdától kértem, akik véleményem szerint a legjobb ár-érték arányban dolgoznak a térségben. A jövőbeni nyomtatványokhoz készítettem egy brosúra tervet (3. melléklet 16-17. kép).

Az egyik potenciális jövőbeni partnertől kértem segítséget a siófoki Tourinform szakreferensétől, Hábris Klaudiától. A kiadványok és a reklámok megjelenítéséhez kértem információt. Megtudtam, hogy ehhez a Siófoki Fürdőegylet Turisztikai Egyesülethez kell csatlakozni. Ennek költsége mindössze 12.000 Ft tárgyévre. Ennek fejében reklámanyagainkat kiemelt helyre helyezik az irodában és az évszakosan megjelenő katalógusban is fél áron kapunk reklámfelületet.

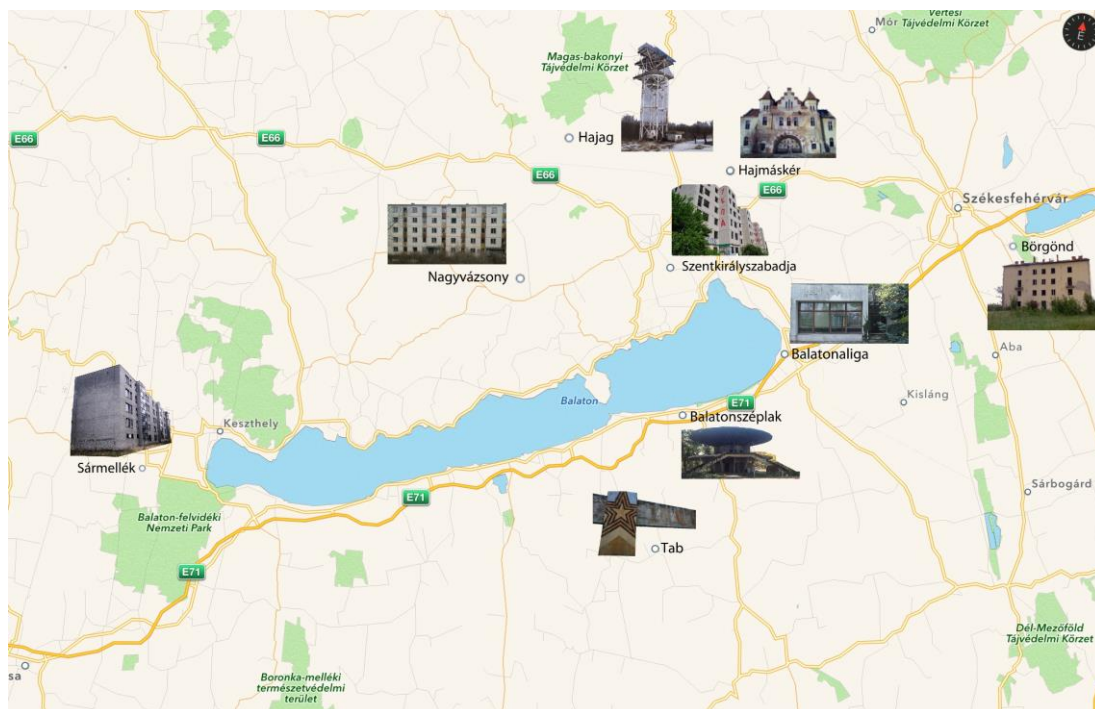
Ez fontos, mert a Balatonra érkező turisták nagy része ezzel a háromnyelvű katalógussal találkozik legelőször. Továbbá a szolgáltatásba beletartozik a turisztikai kitelepüléseken való részvételére is. Saját tapasztalataim révén a személyes eladás rendkívül hasznos, mert kiküszöböli a turizmus piacán tapasztalható elszemélytelenedést a szolgáltatásokban. Ezáltal a fogyasztó és termék között személyesebb kapcsolat alakul ki.

További szolgáltatásként a terjesztésben is hasznos segítséget nyújtanak az iroda munkatársai: a széleskörű ügyfélkapcsolataik révén a brosúrák, reklámanyagok bekerülhetnek azt attrakció közelében lévő vendéglátó- és szálláshelyekre.

Ha a Balaton turizmusát akarjuk színesíteni, akkor ez egy kihagyhatatlan lépés.

4.8 További szocialista látnivalók a Balaton körül

Szocialista örökség nem csak annyi van a Balaton körül, mint amennyit a túra bemutat. De a profit és a bejárátódási idő szempontjából ez a legideálisabb két helyszín. Ezeken kívül még sok található a térségben, ami egy bejárátódott túra során remek kiegészítés lehet. Amíg azonban nem része a túrának, addig belépésükhöz engedély szükséges a tulajdonostól vagy a helyi önkormányzattól.

16. Kép: Elhagyott látnivalók a Balaton körül, saját forrás

Nagyvázsony, Hajag, Hajmáskér, Börgönd, Balatonszéplak, Tab, Sármellék

KONKLÚZIÓ

Hazánkban még kevésbé ismert az Urban Exploration, mint szabadidő eltöltési lehetőség. Alternatív körökben annál inkább aktív közösségeket találhatunk. Tanulmányaim alkalmasak voltak arra, hogy képes legyek új turisztikai desztinációkat felismerni és egyben piacósítani is. Ezért alkottam meg a szellemvárosok túrát, mint új turisztikai terméket.

Elsőként egy definíció formájában kellett meghatároznom a szellemvárosokat: Olyan nagy kiterjedésű objektumok, melyeket vagy politikai vagy társadalmi okokból elhagytak, ezáltal korábbi funkciójukat egyáltalán nem töltik be. Lebontásuk vagy felújításuk rendkívül költséges lenne, ezért a természet lassan visszaveszi magának.

Program lehetőségeket tekintve, túrázásra, felfedezésre, keresgélésre, fényképezésre paintball-ra, airsoft-ra kiválóan alkalmasak. A dolgozatom során nem részleteztem, de a szentkirályszabadjai laktanyát több paintball csapat tartja rendben. Bejelentéseik alapján zárhatóak le, vagy minősíthetőek biztonságosnak az épületek. Bezárásra még nem volt precedens. Balesetekről vagy bűnözésről sincsenek regisztrált statisztikák. Az egykori aligai pártüdülő biztonságosságát is több ízben ellenőrzik a szezon során. Hiába múlt el ezen épületek felett az idő, továbbra is biztonságosnak mondhatóak. Természetesen kisgyermek résztvevők számára továbbra sem ajánlott a szellemvárosok látogatása. Ez inkább továbbra is egy felnőtteknek szánt „játsszótér”. Fő célcsoport a 18-25 év közötti korosztály. Nemzetközi viszonylatban a volt Szovjetunió Magyarországon szolgát katonái lehetnek jelentős számban.

A kérdőív során próbáltam rájönni eme különleges jelenség mibenlétére. Miért szeretik az emberek az elhagyott helyeket? Ezen a ponton nem fura deviáns emberekről beszélünk. Átlagot tekintve értelmiségi átlagos keresetű felnőtt férfiakról és nőkről is van szó. Szenvedélyüket a rengeteg válasz alapján tudom behatárolni. Leggyakoribb válaszok között találjuk a csendes, izgalmas, jó fotó helyszín, különleges hangulata van és érdekes történelmi helyszín.

A jövőbeni megvalósításra tekintettel biztató, hogy a látogatók többsége fizetne azért, hogy többet tudhasson meg az elhagyott helyek történetéről.

További bizakodásra ad okot, hogy elbeszélések és helytörténeti kutatások nyomán egyre többet tudhatunk meg az elhagyott helyek történetéről. A jövő biztató. Remélem eljut a szellemváros turizmus az önálló turisztikai terméké válás útján.

ÖSSZEFOGLALÁS

Munkám során felkutattam Magyarország szellemvárosait és elhagyott helyeit. Több mint 70 helyszín, amelyek közül elhelyezkedésük és népszerűségük alapján kiválasztottam a bemutatásra legalkalmasabbakat. Kialakulásuk - abszurd módon elhagyásuk - részleteit is sikerrel kutattam. Változatos, főleg társadalmi és politikai okokból kiürült városok, létesítmények ezek. Körbeírtam és lehetséges fogalmat kerestem a szellemvárosokra. Megállapítottam, mely turisztikai termékekhez érdemes be kategorizálni a túrázás eme szokatlan formáját. Bemutattam a jelenséget külföldi és belföldi vonatkozásban is. Elemeztem a Csernobili szellemváros turizmusát, amely jelenleg a legnagyobb kuriózum a turisztikai desztinációk között. Kitértem a Magyarországi szocialista örökségturizmusra, amely jelenleg még gyerekcipőben jár. Kiderül az is, hogy még mindig nagyobb a fejetlenség, mint a Nowa Hutában tapasztalható szocialista "gicsturizmus". Negatív példával is élnem kellett, hogy közelebb kerüljünk a hazai megvalósítás lehetséges részleteihez. Az Urban Exploration-t mint lehetséges szellemváros felfedező jelenséget tovább gondoltam.

Elkészítettem egy lehetséges tervet ennek piacosítására. A terv megvalósításának lépéseit sorra megvizsgáltam. Felkerestem mindent és mindenkit, aki a kivitelezés során érintett lehet. Igyekeztem úgy eljárni a dolgozatírás során, mintha valóban meg akarnám valósítani a szellemváros turizmust Magyarországon. Ez egy életképes ötletnek bizonyult, mert felmérhettem a megvalósítás esélyeit és nehézségeit.

Dolgozatom legerősebb részének az interjúkat tartom. Sikerült olyan alanyokat találnom, akik minden kérdésemre megadták a választ és segítettek a további kutatásaimat. Molnár Gyula volt alezredessel való beszélgetésem megannyi kérdést megválaszolt a szovjet katonák mindennapjairól. Németh József az egykori Aligai pártüdülő alkalmazottja pedig olyan helytörténetekkel szolgált, amelyek már önmagában is megérdemelnének egy könyvkiadást.

A szekunder kutatások keretében készítettem kérdőívet, amelyet az aktív Szellemváros blog felhasználókkal tölttettem ki. Válaszaik alátámasztották a Szellemvaros túrák, mint szocialista jellegű örökségturizmus létjogosultságát.

A megvalósítás alapvető mozzanatait szakértők segítségével állítottam össze. A törvényes működés részleteiről a NAV-tól és a helyi járási hivataltól kértem részletes információkat. Weboldal és webmarketing részleteiről a legkorszerűbb tanácsokat szedtem össze szakértőktől és saját tapasztalatból. Reklám kiadvány elhelyezésről pedig a Siófoki Fürdőegylettől kértem ajánlatot.

Véleményem szerint egy gyakorlatias dolgozat született a munkámból, betartva a turizmus elméleti hagyományait. Az elméleti háttérhez kiválóan alkalmasak voltak a tanulmányaim során megismert turisztikai alapművek.

Bevezetésem során felmerült hipotézisekre egy híján mindre sikerült válaszolni. A politikai ellenérzések vizsgálata során nem akadtam számottevő jelenségekre. Azonban ezt a már működő túra során lehetne igazán lemérni. Amikor elindult az ismertség útján, akkor nem csak rajongókat vonz maga után, hanem ellenzőket is. Olyat még nem sikerült alkotni, ami mindenkinek megfelelné. A kérdés, hogy a téma rajongói elég elhivatottak-e ahhoz, hogy elnyomják az ellenérzők hangját. Ezen hipotézis további kérdéseket vet fel. Erre nem sikerült maradéktalanul választ találnom.

Meggyőződéseem szerint a szellemvárosok túra sikerre van ítélve. Úgy gondolom, ha nem én leszek a téma úttörője, akkor más egészen biztosan megvalósítja.

SUMMARY

During my work I explored the ghost towns and the abandoned places of Hungary. From 70 destinations I selected the most popular ones that are the most suitable for presentation. I was very successful in revealing the creation and in an absurd way the decline of them. I found a variety of cities abandoned for different mainly social or political reasons. I determined the definition of this unusual way of hiking. I tried to demonstrate this phenomenon through international and domestic examples as well, I analyzed the tourism of one of the most unique destinations: Chernobyl. I also wrote about the tourism related to the cultural heritage of socialism that it is still in its infancy. It resulted that it is still less developed than the plastic socialist tourism of Nowa Huta. I used the negative example in order to understand better how to implement it inland. I tried to add new thoughts to the idea of Urban Exploration as a possible way to discover these ghost cities.

I made a detailed plan to the marketization of this and I examined it step by step taking into account everybody who might be affected or involved in. During my work I imagined myself trying to really put into effect the ghost tourism in Hungary, It resulted as a good idea while I could assess the obstacles and the chances of the realization.

The strength of my work are the interviews as I could successfully find those people who could answer all my questions and helped in my further work. One of them was Colonel Gyula Molnár who introduced me into the colloquial life of the soviet soldiers. József Németh the employee of the former weekend resort of the soviet party told me such stories that worth to publish them. My secondary research is a questionnaire that was filled by readers of a ghost city blog. Their answers proved that ghost city tourism could be an existing industry.

I tried to involve experts into the steps of effectuation. I asked how to obtain the authorization of National Tax and Customs Board. I also asked detailed webmarketing offers and tried to find new distribution channels with the help of the Bath Association of Siófok.

According to my opinion this is a realistic work that fits perfectly with the traditions of academic tourism. I successfully applied the basic tourism rules in the theoretical background of my work.

I found an answer to almost all of the hypotheses that I set up at the beginning. Fortunately I did not find significant political conflicts during my research but it is necessary to see the question in more details while the whole process is already working. It can likely attract not

only fans but opponents as well. The question is whether sponsors are committed enough in order to repress the opponents. This raises further questions that still remain open.

To my opinion ghost tourism can be a very successful industry. I do not know whether it will be me who finally can start the development of it or another person but it will be a success for sure.

Felhasznált irodalom

- Berecz J. (2012): *Kádár élt...4.*; Duna International Kft, Budapest
- Dr Endrédy István: A volt szovjet laktanyák környezeti kárai és felszámolásuk. Környezet és fejlődés. 3. 1993. 10-12. 89-92.
- Heinrich P. (2011): *Fehér partok alján*; Balatonvilágos Jövőéért Közalapítvány, Balatonvilágos
- Kovács P. (2004): *Turizmusmarketing elméletben és gyakorlatban*; Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár
- Lengyel M. (1992): *A turizmus általános elmélete*; VIVA Reklámügynökség, Budapest
- Lengyel M. (1995): *A balatoni turizmus fejlesztési koncepciója*; KIT Képzőművészeti Kiadó, Budapest
- Michalkó G. (2004): *A turizmuselmélet alapjai*; Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár
- Michalkó G. (2012): *Turizmológia*; Akadémiai Kiadó, Székesfehérvár
- Puczkó L.-Rátz T. (2000): *Az attrakciótól az élményig*; Geomédia Szakkönyvek, Budapest
- Swarbrooke, J. (1994) *The Future of the Past: Heritage Tourism Into the 21st Century*; John Wiley And Sons Ltd, Chichester .

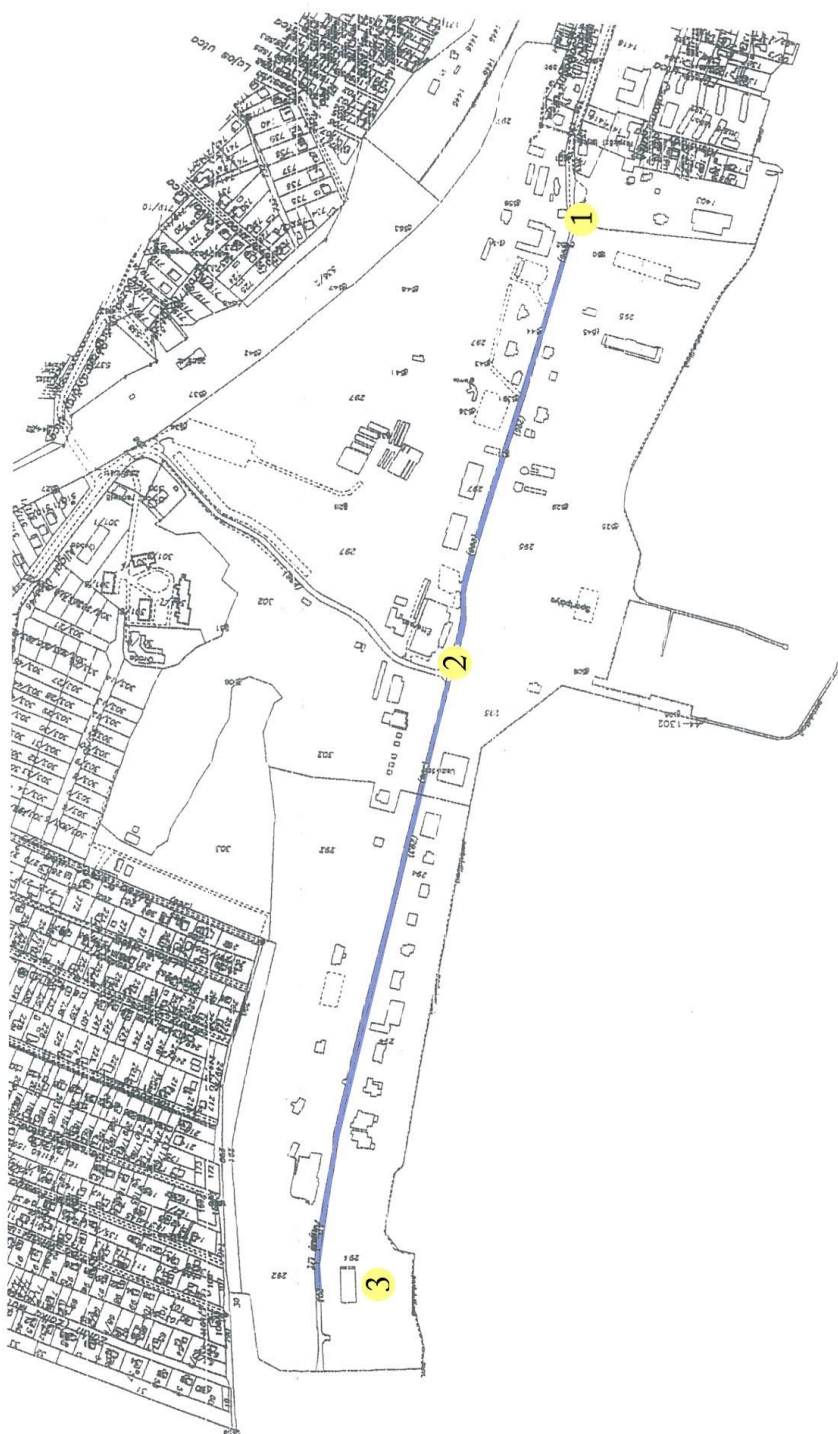
Internetes források

- www.szellemvarosok.hu
- <http://www.tourkiev.com>
- <http://www.lonelyplanet.com/europe/travel-tips-and-articles/76503>
- http://tablet.hvg.hu/kultura/20130123_Szomszedok_rajongoknak_turat_szerveznek_a
- <http://www.programturizmus.hu/tdestination-trabant-tura-budapest-varosnezes-program.html>
-
- www.rankings.hu
- <http://emigrantforum.ru/archive/index.php/t-3255.html>

- [http://magyarnarancs.hu/kulpol/huszonket_evvel_a_katasztrofa_utan -
_csernobil_az_elmenypark-70366](http://magyarnarancs.hu/kulpol/huszonket_evvel_a_katasztrofa_utan_-_csernobil_az_elmenypark-70366)
- <http://www.trofeautazas.hu/hu/kulonleges?tr=latogatas-csereobilban>
- <http://www.szellemlvarosok.hu/2012/03/nagyvazsonyi-kis-moszkva/>
- <http://www.clubaliga.hu/tortenet>
- http://www.blikk.hu/blikk_utazas/csereobil-tura-20-ezer-forintert-2042949
- <http://www.1000ut.hu/cikk/csereobil>
- http://www.gyartastrend.hu/varoslako/cikk/milliokat_termel_azolasz_szellemlvaros
- [http://www.turizmusonline.hu/aktualis/cikk/detroit_szellemlvaros lett](http://www.turizmusonline.hu/aktualis/cikk/detroit_szellemlvaros_lett)

1. Melléklet

Club Aliga alaprajza

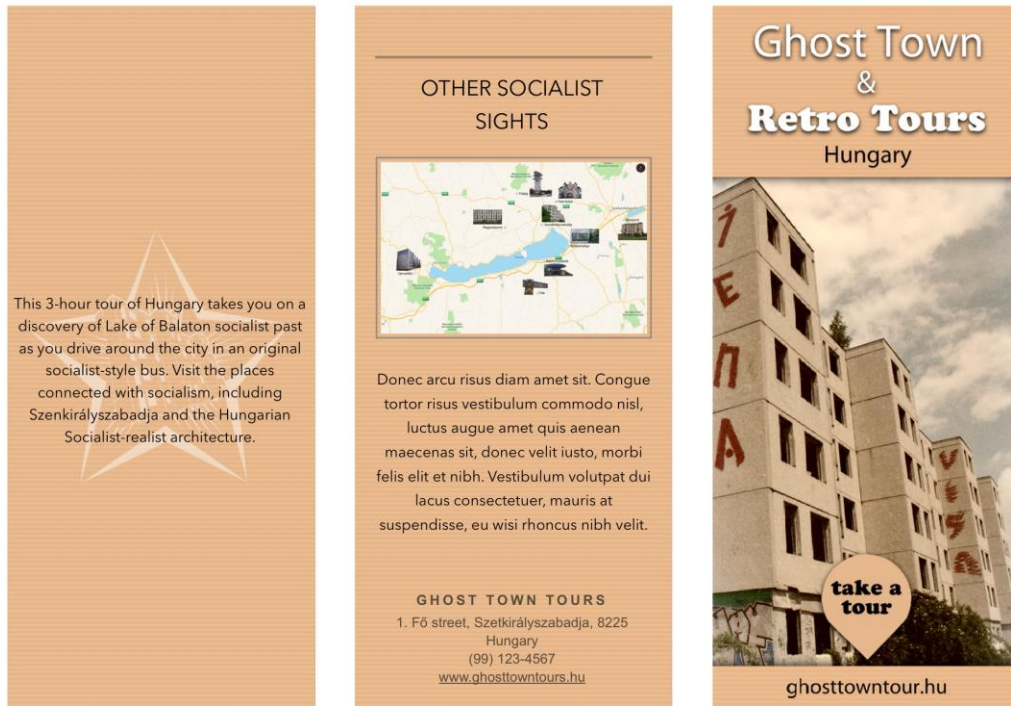
- 1 Club Aliga I bejárata
- 2 Club Aliga II bejárata (A túra kezdte)
- 3 Castro villa (A túra végpontja)

2. Melléklet

Szentkirályszabadja műholdfelvétel

3. Melléklet Brosúra terv

16. kép: Borító

17. kép: Belső oldal

4. Melléklet

Akkor és Most (Saját és internetes forrás)

18. kép: Kádár János a Club Aligában

19. kép: Kádár János villájának hálósobája

20. kép: Kádár János villájának nappalija

5. Melléklet

Kérdőív

1.Hallottál már elhagyott helyekről / szellemvárosokról?

- igen
- nem

2.Honnan hallottál róluk?

3.Mi az ami a legjobban tetszik ezeken helyeken? (Pl.: elhagyott, apokaliptikus, remek fotós hely, paintball)

4. Milyen szellemvárosban / elhagyott helyen jártál már?

- Szentkirályszabadja
- Hajag
- "Kis-Moszkva"
- Börgönd
- Tab
- Kunmadaras
- Kiskunlacháza
- Egyéb

5. Mit csinálnál / csinálnál egy elhagyott helyen?

- Csak nézelődés / felfedezés
- Túrázás
- Fényképezés / videózás
- Keresgélés
- Paintball
- Egyéb

6. Utaztál már célirányosan azért, hogy meglátogass egy elhagyott helyet?

- igen
- nem

7. Részt vennél fizetős túrákon ha szakértő vezetné? (Pl. katona, helytörténész, idegenvezető, Hajner Gyula)

-igen

-nem

8. Mennyit költenél egy fizetett túrára?

-500-1500 Ft

-1500-3000 Ft

-3000-4500 Ft

-4500 Ft felett

9. Jártál már külföldi szellemvárosban / elhagyott helyen?

-igen

-nem

10. Ha igen, milyen helyen?

11. Nemed?

-férfi

-nő

12. Életkorod?

-18 év alatt

-18-25

-26-30

-31-35

-36-45

-46-50

-50 felett

13. Foglalkozásod?

- Tanuló

- Munkanélküli

- Beosztott

- Középvezető
- Vezető
- Igazgató
- Vállalkozó

14. Lakóhelyed?

- Nyugat-Dunántúl
- Közép-Dunántúl
- Dél-Dunántúl
- Közép-Magyarország
- Észak-Magyarország
- Észak-Alföld
- Dél-Alföld

15. Legmagasabb iskolai végzettséged?

- Nyolc általános
- Szakiskola
- Gimnázium / Szakközépiskola
- Főiskola / Egyetem